

KARASSZON DÉNES

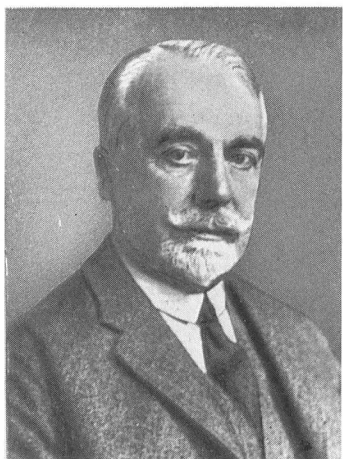
✱

HUTYRA FERENC

A MŰLT MAGYAR TUDÓSAI

FŐSZERKESZTŐ:

ORTUTAY GYULA

507947

KARASSZON DÉNES

HUTYRA FERENC

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST 1975

**MTA
KIK**

486421

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

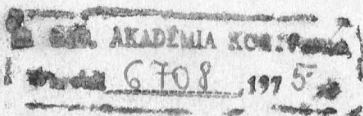
ISBN 963 05 0563 0 az összkiadás száma

ISBN 963 05 0566 5 a kötet száma

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1975

Karasszon Dénes

Printed in Hungary

TARTALOM

Fellépésének előzményei	10
Egy tudóspálya indulása	18
Állatkórtani munkássága	30
Közegészségtani működése	79
Felsőoktatási munkássága	104
Hutýra Ferenc tudománytörténeti jelentősége	135
Bibliográfia	155

„Minden siker azé, aki a kelle-
mest összeköti a hasznossal” —
mondotta Horatius. Sikerült is
minden Hutýra Ferencnek, aki ra-
gyogó tehetséggel felruházott kel-
lemes adottságait az állatorvos-tu-
domány és állategészségügy fel-
emelésén keresztül hasznos célok-
nak: a társadalom anyagi jólété-
nek és a legmagasabb humánum-
nak, a társadalom, az emberiség
egészségnek szolgálatába tudta ál-
tani.

Hutýra Ferenc nagy volt mint
tudós és mint tanítómester, nagy

volt mint közéleti személy, és nagy volt mint ember. Szobrot emeltek emlékének, és utcát neveztek el róla, mert büszkék voltak rá és csodálták. Emlékérmet alapítottak tiszteletére, és a posta emlékbélyegre nyomtatta arcképét, mert valóságos fejedelem volt, állatorvosok fejedelme, akihez fogható nem volt és talán nem is lesz a mi korunkban. Megszemélyesítője, gényusa lett az állatorvos-tudománynak, befolyása az állatorvos-tudomány további fejlődési irányára döntő jelentőségűvé vált. Működését, tevékenységének jelentőségét mégsem lenne helyes csupán az állatorvos-tudomány keretei közé szorítva

értékelni, mert Hutýra Ferenc az
ősidők óta pusztító, történelem-
formáló jelentőségű járványok el-
len küzdő emberiségnek vált ki-
emelkedő, felejthetetlen alakjává.

A tizenkilencedik század második felének kulturális felfogására általában a realizmus jellemző. Ez a realizmus azonban már méhében hordta a huszadik század materializmusának csíráját. A természettudományokban az egzaktságra való törekvés teljesen felszabadította a gondolkodást minden idealista befolyásától. Comte pozitivizmusa és a kísérleti kutatómunka nyomában járó nagy felfedezések: az élettan, a szolidáropatológia, a sejtkórtan, a kísérleti kórtan, valamint a mikro-

biológia, majd az immunitás tanának kialakulása az orvostudományt a szimptomatológia (tünettan), a szemiotika (kórjelzéstan) és a noszológia (betegségtan) felől előbb praktikus-realista, majd a Morgagni- és Rokitansky-féle anatómiai gondolatot, a betegségek lokalizációs tanát továbbfejlesztve a kóroktani irányba terelte.

Az orvostudomány központja, az „orvosi Róma” ekkor Bécs és Berlin, a tizenkilencedik század utolsó harmadában azonban már méltó harmadikként ott állt Budapest is, ahol Eötvös József, Trefort Ágoston és Markusovszky Lajos tevékenysége nyomán megszületett az orvosi felsőoktatás kor-

szerű reformja. Ők hangsúlyozták tudatosan a közgazdaság, közegészségügy és köznevelés oszthatatlanságát. Az ő politikájuknak köszönhető az új tudományegyetemi épületek, a klinikák felépítése és Markusovszky társaságának (Balassa, Semmelweis, Korányi stb.) vezető szerephez juttatásával a hanyatló Bécset is fokozatosan megelőző „magyar orvosi iskola” kialakítása.

Semmelweis az 1867-es kiegyezést már nem érte meg, így nem vehetett részt a közegészségügyi törvény alkotásában, az Országos Közegészségügyi Tanács létrehozásában, a modern orvosi felsőoktatás megszervezésében, az

orvostudomány intézeteinek felépítésében.

Az Országos Közegészségügyi Tanács felállítása (1868. április 9.) hazánk kiemelkedő egészségpolitikai eseménye volt. Ebben a szervezetben Zlamál Vilmos személyében az állategészségügy kapott ugyan képviselmet, de az állatorvos-tudomány ekkor még nem tért magához 1848 ütötte sebeiből. A tudományegyetem orvosi karától egy szerencsétlen intézkedéssel csak nemrégiben (1851) különválasztott és önállóvá tett, de az önállósággal csaknem halálra ítélte Pesti Állatgyógyintézet még nem érezte a „centralisták” reformtörekvéseit. Amikor már új-

ra működött a Tudományos Akadémia, a Természettudományi Társulat és a Királyi Orvosegyesület, Markusovszky már megindította az Orvosi Hetilapot (1857) és a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulatot (1864), akkor az állatorvostudomány székhelye még mindig a rendkívül szegényes felszerelésű Kunewalder-féle terményházban volt, szűkös körülmények között. Ennek kapuit sem lehetett azonban soká zárva tartani Trefort nemzetgazdasági célkitűzései elől. Más talán megelégedett volna az állategészségügy rendezésével, a közegészségügyi program keretei között az állategészségügyi igazgatás megszervezésével; Trefort

Ágoston azonban felismerte, hogy csak szilárd állatorvos-tudományi alapokra helyezve működhet a nemzetgazdaság igényeit kielégítő, korszerű állategészségügy, s még abban az évben, amelyben átvette a kultuszminiszteri tárcát (1872), Thanhoffer Lajost, a bonctan egyetemi magántanárát kinevezte a Pesti Állatgyógyintézet tanárává.

Thanhoffer kinevezése kellett hogy jelentse a biztosítékot a Magendie- és Claude Bernard-féle élettani gondolkodásmód meghonosítására, a Balassa, Kórányi, Markusovszky által képviselt és a modern magyar orvosképzés alapjául szolgáló elvek érvényre juttatására az egyetemi

szintre emelendő állatorvosképzés terén is. Thanhoffer a kezdetleges felszerelésű Állatorvosi Tanintézetben olyan magas szintű tudományos tevékenységet indított meg, amelyért őt pár évi működése után már levelező tagjává választotta a Tudományos Akadémia. Ugyancsak ő kezdeményezte mindjárt kinevezése évében a német nyelven folyó előadások megszüntetését. A tanári testület az indítványt egyhangúlag elfogadta, az így született felterjesztés eredményeként rendelte el a minisztérium a magyar nyelv kötelező használatát az állatorvosi oktatásban. Thanhoffernek köszönhető, hogy a hajdani állatgyógyintézeti

tanársegédből a Rókus kórház igazgató főorvosává, Pest megyei főorvossá és az Országos Közegészségügyi Tanács tagjává emelkedett Tormay (Krenmüller) Károly fiának, Tormay Bélának személyében Markusovszkyhoz hasonló kiváló képességű szervező került az Állatgyógyintézet tanári, majd igazgatói, egyben a Földművelésügyi Minisztérium államtitkári székébe.

Thanhoffer és Tormay: ők ketten indították el a magyar állatorvos-tudományt fejlődésének útján. Ők ketten teremtetek új, méltó hajlékot e tudománynak, és ők nyertek meg tanárokkul kiváló tudósokat, köztük a legkiválóbbat, Hutýra Ferencet.

EGY TUDÓSPÁLYA INDULÁSA

Hutýra Ferenc a Szepeshely melletti Zsibrán (a mai Szlovákiában, a Spišska Kapitula melletti Sivá Bradán) született, 1860. október 7-én. A hatgyermekes szegény Huttira András és felesége, Kossik Zsuzsanna a kis Ferencet Znióvárálján, Iglón, Késmárkon, Egerben, Lőcsén iskoláztatták. Ennek költségeit később már korrepetálásból ő maga fedezte, másként nem tanulhatott volna tovább. Tizennyolc éves korára tökéletesen beszélt magyarul, németül és szlovákul, szépen zongorázott

és orgonált. A tehetséges ifjú gyermekkori ábrándjait látta megvalósulni, amikor 1878-ban a budapesti egyetem akkor már Európa hírű Orvosi Karának anyakönyvébe beírhatta nevét.

A fiatal Hutýra igen nagy érdeklődéssel és még nagyobb szorgalommal kezdett hozzá orvosi tanulmányaihoz. Bonctant Mihálkovicsnál, vegytant Than Károlynál, állattant Margó Tivadarnál, közegészségtant Fodor Józsefnél hallgatott. Tanárai voltak még Jendrassik Jenő (élettan), Balogh Kálmán (gyógyszertan, kórtan), Scheuthauer Gusztáv (kórbonctan) stb. Az előadást Gabelsberger-féle gyorsírással jegyezte, en-

nek köszönhető, hogy Korányi Frigyes 1881—82. évi belgyógyászati előadásainak teljes anyaga Hutýra páratlanul gondos gyorsírósos feljegyzéseiben fennmaradt.

Harmadéves medikus korában Jendrassik professzor élettani intézetébe lépett egyetemi demonstrátorként. Ebben az évben egyetemi pályadíjat is nyert *A zsírok átszivárgásáról, nevezetesen az epe befolyása alatt* című dolgozatával. Érdekes, hogy nyolc évvel korábban Thanhoffer Lajos ugyanitt és ugyanebből a témából szerezte meg magántanári képesítését, és később is ugyanebből az intézetből került az Állatorvosi Főisko-

lára tanárnak a rövid életű Regéczy Nagy Imre.

Hutýra teljes odaadást és érdeklődést tanúsított az orvostudomány iránt, de professzorai is felfigyeltek a feltűnően tehetséges és feltűnően jó megjelenésű fiatal medikusra, akinek érdeklődése egyre inkább az elméleti tárgyak felé hajlott. Boncolási jegyzőkönyvével az Arányi-díj I. fokozatát érdemelte ki, és hamarosan egyetemi gyakornok lett Scheuthauer professzor kórbonctani intézetében (1882).

Lehet, hogy csak a közös felvidéki származás vezette a fiatal Hutýrát Scheuthauerhoz; lehet, hogy a szakmai érdeklődés a be-

tegségek lényegének megismerése iránt, de az is lehet, hogy a furcsa, különöc öregúr különös egyéni varázsa ragadta magával. Talán ugyanaz a furcsa érzés, amely akkor is elfogta, amikor néhány évvel később Tormay Béla, az Állatgyógyintézet igazgatója hívta meg segédnek, vagy ismét akkor, amikor a váratlanul elhalt Azary örökébe lépett. Mindenesetre még itt, Scheuthauer mellett kapta meg Hutýra is azt az útravalót, amely tizenkét tanítványnak volt elég az egyetemi katedráig. „Fortes creantur fortibus et bonis” (Horatius). Az enciklopédikus műveltségű, óriási olvasottságú tudós Scheuthauer

Gusztáv ugyanis — akárcsak hajdani mestere, Rokitansky Bécsben, vagy a híres Bichat Párizsban — egy új orvosi iskolának lett a megteremtője. Scheuthauer lenyűgöző egyénisége és óriási tudása, melyből — mint mondogatták — négy fakultás számára is bőven jutott volna, szerénységet parancsolt, és folytonos munkára ösztönzött. Asszisztensei teljesítő-képessége iránt azonban szinte emberfeletti követelményeket támasztott, amelynek csak rendkívüli képességekkel és rendkívüli munkabírással lehetett megfelelni.

Ebből az iskolából került ki Hutýra Ferenc, akinek első tudományos dolgozatai még „felejt-

hetetlen jó főnökének” érdeklődési irányát követték, mesterének, akinek sírjánál 1894-ben a tanítványok nevében már mint az Állatorvosi Tanintézet tanára tartotta a gyászbeszédet. 1886-ban ugyanis Tormay Béla, az Állatgyógyintézet igazgatója, Hutýrát a súlyosan beteg Czakó Kálmán professzor mellé hívta meg segédnek. „Dann sind sie ein gemachter Mann” — mondotta akkor Scheuthauer, és Hutýra Ferencet gróf Széchenyi Pál, a Tisza-kormány földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztere a budapesti Állatorvosi Tanintézet-hez a kórbonctan segédtanárává kinevezte.

Szeretik úgy beállítani, mintha Hutýra hozta volna a tudományos szellemet az elmaradott, szűkös viszonyok között sínylődő állatorvosi tanintézetbe. Ez az intézmény azonban Hutýra kinevezésének évében már öt éve az országház zseniális építője, Steindl Imre által, Tormay Béla elképzelései szerint pavilonrendszerben emelt gyönyörű épületcsoportban, az akkori viszonyok között a leg-
ragyogóbb felszereléssel működött. — Amikor 1886. május 5-én I. Ferenc József meglátogatta a már akkor híres intézményt, annak falai között, a fényesen felszerelt laboratóriumokban olyan elismert tudósok dolgoztak, mint

Thanhoffer Lajos, a Tudományos Akadémia levelező tagja, az élet-
tan kiváló tudósa, Magyarorszá-
gon az összehasonlító orvostu-
domány és az orvosi szövettan
úttörője, e tudományok legkivá-
lóbb képviselője; Tormay Béla
kir. tanácsos, a Tudományos Aka-
démia levelező tagja, a magyar
állattenyésztés vezéralakja, az
állattenyésztéstan Európa-hírű tu-
dósa; Azary Ákos, a modern
klinikai állatorvos-tudomány út-
törője és kiemelkedő tudósa; az
Innsbruckból egyetemi helyettes
tanárként hazatért Liebermann
Leó, az Országos Kémiai Intézet
megteremtője, a magyar kémiai
és közegészségtani tudomány hír-

neves tudósa, aki a Nobel-díjat odaítélő bizottságban is tevékeny szerepet kapott; Nádaskay Béla, a neves anatómus, a Veterinárius c. folyóirat alapítója; Czakó Kálmán, maga is Scheuthauer-tanítvány, az Országos Vetőmagvizsgáló Állomás igazgatója és mások, akik nem azért hívták maguk közé a fiatal Hutýra Ferencet, hogy egy elmaradott intézményben a tudomány mécsésének pislá fényét fellobbantsa, hanem azért, hogy a súlyosan beteg Czakó professzort helyettesítse.

Ragyogó kutatási lehetőségeket biztosított ez a meghívás egy olyan fiatalember számára,

akinek tudományos ambícióit a Mária utca 47. alatti kiöregedett bölcsődéből átalakított rozzant kórbonctani intézet, amelyet Scheuthauer professzor halála után egy évvel végleg és örökre bezártak, nem lehetett képes kielégíteni. Scheuthauer szavait úgy kell értenünk, mintha makedóniai Fülöpnek annak idején Nagy Sándorhoz intézett emlékezetes mondását idézte volna: „Kicsi neked ez a haza, keress magadnak nagyobbat.” Fényes lehetőségeket ígért ez a meghívás, hiszen a Budapesti Tudományegyetem rektora egyik beszédében, panaszkodván az orvoskari intézetek elégtelen dotálása miatt, az akkori Állat-

orvosi Akadémiát hozta fel példának mint olyan intézményt, amely bőségesen volt ellátva anyagi javakkal. Ettől kezdve meglehetősen általánossá vált az a felfogás, hogy az állatorvosi iskola az állami költségvetésben különösen kedvező elbánásban részesül. A kínálkozó fényes lehetőségek valósággá formálásához azonban Hutýra Ferenc tehetsége kellett.

Csokor (Bécs), Johne (Drezda), Nocard (Alfort) nevével fémjelzett hosszabb külföldi tanulmányúttal együtt (ennek során Berlin, Koppenhága, Brüsszel, Párizs, Lyon, Stuttgart, Bern, Zürich, München állatorvosi intézményeit látogatta végig) az állatorvosi oklevél megszerzése után Hutýra összesen két rendkívül termékeny évet töltött Czakó tanár kórbonctani intézetében. Ez alatt két páratlan szakkönyv és számos értekezés megírásával máris beírta nevét az állatorvosi

kórbonctan történetébe. Amikor azonban az állatorvosi belgyógyászat nagy reményekre jogosító érdemes tanára, Azary Ákos váratlanul meghalt (1888), Thanoffer igazgató *A háziállatok fertőző betegségeinek oktana* című kiváló könyve elismeréseképpen Hutyrának ajánlotta fel a belgyógyászati klinikát, amely akkor a szorosán vett belgyógyászati betegségek ellátásán kívül a fertőző betegségek kór- és gyógytanának, valamint az „államorvostan” tárgyainak: a járványtannak, a törvényszéki állatorvostannak, a hússzemlének és az állategészségügyi rendészetnek tanítását is magában foglalta.

Thanhoffer küldetése ezzel tulajdonképpen befejeződött. Bizonyos lehetett afelől, hogy az állatorvos-tudomány sorsát olyan kezekbe tette le, amelyek azt a legbuzgóbban fogják ápolni és előrevinni, ezért az orvosi karon Lenhossék professzor halálával megüresedett anatómiai tanszéket elfoglalva, csendben megvált szeretett Állatorvosi Akadémiájától. Művein, tanításain és tanítványain kívül azonban még halála után is sokáig támogatta az állatorvosképzés ügyét tekintélyes ösztöndíj-alapítványával, amelyet sok tehetséges állatorvos-növendék élvezett, a mai Állatorvostudományi Egyetem könyvtárában pedig

orvostörténeti értéket képviselő könyvritkaságai őrzik az ajándékozónak, az összehasonlító orvostudomány és a magyar állatorvostörténet-írás atyjának emlékét.

Az egyetemi katedra sokak számára a kitűzött életcélok megvalósulását, a legmagasabb rangot jelenti, amit tudós elérhet. A 28 éves Hutýrának ez csak az első lépcsőfok volt. Sokan hosszú évek szívós, kitartó munkájának eredményeként, de a küzdelmekről elfáradva kerülnek a professzori székbe. Az ő számára ez csak az indulást jelentette.

Többen igyekeztek megfejtetni, mi volt tulajdonképpen a titka Hutýra érvényesülésének.

Vannak, akik ragyogó fellépésére, kitűnő megjelenésére, megnyerő modorára hivatkoznak, amellyel már a bécsi erdészeti és gazdasági kiállításon az uralkodó figyelmét is felkeltve a Ferenc József-rend lovagkeresztjét elnyerte. Mások sokoldalú nyelvtudását emelik ki, amely imponáló szakmai tudással és szakirodalmi tájékozottsággal párosulva nemzetközi fórumokon is tökéletes magabiztosságát eredményezte. Hozzátehetjük ehhez ragyogó magyar, német és francia stílusát, amely előadásait élvezetessé, szakkönyveit választékos német nyelven is olvasmányossá tették; éles logikáját, amely a legbonyolultabb kérdésekben sem

hagyta cserben; memóriáját, amellyel a legaprólékosabbnak látszó részletkérdések emlékezetben tartását is meg tudta valósítani; kiváló emberismeretét, amellyel a munkatársait ki tudta válogatni; szervezőképességét és sok-sok olyan tulajdonságát, amelyek harmonikusan egybekovácsolódva alakították ki egyéniségét. Tudatának nagy feszültségű dinamikus tónusával, specifikus rendeltetésű szellemi működéseinek magas szintű szervezettségével, elmeműködésének magas fokú aktivitásával méltán vívta ki már fiatal korában azt az elismerést, amely őt „juvenis optimae spei”-ként a Markusovszky Társaság

tagjai közé avatta. Az alapítókön (Balassa, Markusovszky, Jendrasik, Lumniczer) kívül Balogh Kálmán, Korányi Frigyes, Fodor József, Than Károly, majd Hutýrával együtt Bókay János, Dollinger Gyula, Grósz Emil, Korányi Sándor, Tauffer Vilmos voltak tagjai ennek az alapszabályok nélkül működő, de a hazai orvostudomány legkiválóbb elméit magában foglaló társaságnak. Azt vallották, hogy aki bekerül a Markusovszky Társaságba, annak fényes jövője biztosítva van. Ez természetesen fordítva igaz: csak fényes karrier előtt álló kiváló tehetségek kerülhettek be a szellemi elit társaságába. Hutýra sem

tagságának, hanem kiváló szellemi tulajdonságainak köszönhetette, hogy alig néhány év után már az időközben egyetemi jelleggel felruházott Állatorvosi Főiskola rektori székét is elfoglalhatta (1899).

Mindezek a szerencsés tulajdonságok azonban csak eszközei, mintegy kellékei voltak érvényesülésének. Sikereinek titka végső fokon abban rejlett, hogy felismerte az állatorvos-tudomány és állategészségügy történelmi-társadalmi jelentőségét. Ez a felismerés vezette további lépéseit.

A belgyógyászati klinika élén ugyanis nem maradt sokáig. Az *Állatorvosi Belgyógyászat* c. könyv-

vének megírása után (1894—98) — ennek megírásához elődjének, Azary professzornak jegyzeteit felhasználta — az e célra kiválasztott legkiválóbb tanítványára, Marek Józsefre hagyta a belgyógyászati klinikát, amelyből önálló „járványtani intézetet” hasított ki saját magának a járványtan, törvényszéki állatorvostan és hússzemle előadása számára (1899). Belgyógyászprofesszorként végzett, hatalmas, háromkötetes művel koronázott több esztendőös klinikai, oktatói, tudományos és szakírói tevékenysége még értékelésre vár.

Új intézetének Hutýra a „járványtan” elnevezést adta. Valóban foglalkoztak ebben az intézetben

járványtannal, azaz a fertőző betegségek terjedésmódjának törvényszerűségeivel, a morbiditás és mortalitás statisztikai adatainak értékelésével, a járványok szezonálisával, periodicitásával, az átveszeltség arányának meghatározásával. E munka során a felmérésen kívül új eredmények is születtek. Így észlelte pl. Hutýra 1910-ben az Aujeszky által leírt és róla elnevezett, de mindaddig szórványosnak tartott vírusos agyvelőgyulladás járványos fellépését; megindította és szerkesztette az *Állategészségügyi Évkönyvet*, amely magyar és német kiadásban megjelenve az országos állatjárványtani adatokat dolgozta fel.

A magas szintű járványtani tevékenységen túlmenőleg azonban megindult a fertőző betegségek kórtanának, kórfejlődéstanának és az ellenük irányuló védekezésnek igen beható tanulmányozása is. Ennek érdekében Hutýra az állatjárványtanba — akárcsak korábban az állatorvosi kórbonctanba — a bakterológiai-immunológiai, azaz kóroktani gondolkodásmódot vezette be. Ő volt az, aki az állatorvostudományból végérvényesen kiűzte a „genius epidemicus”-ba vetett misztikus hit által képviselt idealista szellemet, és az állatorvos-tudományt a természettudományok racionális-materialista alapjaira helyezte.

A járványtan eredetileg nem az egyes esetet, nem a fertőzést magát tanulmányozza, hanem az ebből kiinduló járványokat mint láncfolyamatot, annak törvényszerűségeit vizsgálja. Hutýra ezt kóroktani szemlélettel itatta át. Céljainak megvalósítására — bár ő maga kitűnő bakteriológus volt, aki Babes Viktorral dolgozott együtt Scheuthauer intézetében — önálló bakteriológiai intézetre volt szüksége. Ismeretes, hogy a magyar bakteriológiai tudományt milyen veszteség érte Babes Viktor Bukarestbe távozásával. Hutýrának és Liebermannnak köszönhető, hogy Magyarország legelső bakteriológiai intézete mégis meg-

alakult, mégpedig éppen a Hutýra igazgatása alatt álló Állatorvosi Főiskolán (1891). Az intézet vezetője Preisz Hugó lett, a régi barát, aki mint második asszisztens, jelen volt Scheuthauer intézetében már akkor is, amikor professzora tanácsára Hutýra elvállalta a kórbonctani segédtanári állást az Állatgyógyintézetben. Preisz ebben az időben — kilátástalannak látva jövőjét — éppen gyakorló orvosnak készült, és az elméleti tanulmányokat félretéve operálni tanult Réczey professzor sebészeti klinikáján. Titkos vágya teljesült, amikor megtudta, hogy részese lehet annak a diadalmas előretörésnek, amivel a bakterológia

akkor a világot bámulatba ejtette.

Kinevezése után Preisz Hugó tizenöt termékeny évet töltött az Állatorvosi Főiskola bakteriológiai intézete élén. Erről a tizenöt évről életrajzírói alig emlékeznek meg, noha itt indította meg 1895-ben Magyarországon elsőként a szérumtermelést és a szérumkezelés alkalmazását. A lépfene bacilusára vonatkozó tudományos megállapításai korszakalkotónak nevezhetők. Nevét oltóanyag, emlékéét tanítványain kívül kiváló bakteriológiai könyve őrzi. Hőgyes Endre halála (1906) után azonban intézetét Aujeszky Aladárra hagyva a Budapesti Tudo-

mányegyetem orvosi karán lett a kórtan tanára (önálló bakterológiai intézet itt csak 1947-ben létesült). Ez utóbbi 25 éves működése alatt született meg a magyar mikrobiológia. Tanítványok serege nőtt ki keze alól. Hogy mindebben Hutýra Ferencnek is része volt, aki nélkül a „magyar mikrobiológusok tanítómestere” talán közepes sebészként fejezte volna be pályafutását, legfeljebb néhány beavatott tudta.

A bakteriológia mellett az Ivanovszkij (1892), Loeffler és Frosch (1896), Aujeszky (1902) és mások felfedezéseivel akkoriban meginduló virológia is jelentkezett a maga halasztást nem tűrő köve-

teléseivel: a kőbányai sertéshízlaldák mintegy 200 000 sertése között az 1890-es évek elején borzalmasan pusztító járvány tört ki. Ennek következtében 1895-ben 413 562, a következő évben 868 777 sertés betegedett meg, 80%-uk el is pusztult. Tízezrével hullottak a sertések. A bibliai ötödik csapáshoz vagy a Vergilius által megénekelt norcumi állatvészhez hasonlóan, amikor is „nem tudták a rengeteg dögöt megnyúzni, nem tudták a bőrüket felhasználni, még tűzzel sem tudták a levegőt megtisztítani a dögletes szagtól” (*Georgica*, Lib. III.), itt is, majd a győri hízlaldában is rakásra hullottak az

állatok. Nem volt már mód az elhullott 100—200 kilós sertések elásására sem. Valóságos hullahegyekben gyűjtötték a tetemeiket — írja visszaemlékezéseiben Köves —, amelyek napokig, hetekig ott rothadtak, és bűzzel árasztották el a környéket. A kétségbeejtő helyzetben Preisz — Behring szérumterápiás tanításainak ismeretében — megkísérelte védőszérum alkalmazását az ismeretlen sertészhész ellen. Kísérletei kezdetben eredményesek voltak, később azonban, amikor a védőszérumot nem a betegséget átvészelt, hanem az általa a betegség okozójának tartott baktériumokkal oltogatott sertésekből kívánta

előállítani, kudarcba fulladtak. Hutýrára várt a feladat, hogy ezt a súlyos kérdést, amely az ország csaknem egész sertésállományának kipusztulásával, már-már a hazai sertésenyésztés teljes felszámolásának szükségessé válásával fenyegetett, megoldja. Néhány évet kellett azonban várni, amíg Amerikából megérkeztek a hírek egy ott 1833 óta pusztító és 1873-ban 20 millió, 1903-ban 50 millió dollár kárt okozó sertésbetegség vírusos eredetéről. E betegség következtében az 1888. évben Észak-Amerikában 45 millió sertés pusztult el.

Hutýra azonnal felismerte a Kőbányán tomboló sertésvésznek

az amerikaival való azonosságát. Kiderült az is, hogy valóban Amerikából hurcolták be Magyarországon kívül Európa más országaiba is ezt a pestist, amely ilyen módon több országban egyszerre jelentkezve, valóban borzalmas károkat okozott. Ebből a felismerésből a betegség okozójának tanulmányozására 1907-ben víruskutató laboratórium született, amely világviszonylatban a legkorábbi vírushatóriumok közé számít. A himlőnyirok termelésével vagy a veszettség elleni oltóanyag előállításával foglalkozó laboratóriumokkal ellentétben ugyanis itt a betegséget okozó vírus tulajdonságainak ta-

nulmányozásával foglalkoztak. A felszerelés az akkori viszonyoknak megfelelően főként baktérium-visszatartó szűrőkből állt, hiszen azt kellett bizonyítani, hogy baktériummentes szűrlet is képes a betegséget előidézni. A már korábban tisztázott kórbonctani és kórszövettani elváltozások vizsgálata mellett, a kórokozó vírus számos tulajdonságának megismerése révén végre megindult a betegség kórfejlődéstanának tanulmányozása is. Vizsgálatainak eredményét Hutýra munkatársával, Köves Jánossal együtt a tanulmányok és értekezések egész sorozatában közölte.

A víruskutató munkával egy-

időben megindult a betegség ellen védő szérum termelése is. Ehhez további munkatársak kellettek. Szélyes, Hegyeli, majd Sever doktorok kapcsolódtak be a munkába, és lázas immunitástani kutatás és gyakorlati szérumtermelő tevékenység indult meg a Járványtani Laboratóriumnak nevezett falak között. A kezdetleges intézményből Hutýra zsenije a Magyar Általános Hitelbank tőkéjével — az Ehrlich számára épített steglitzi Szérumkutató Intézethez hasonló célzattal — szérumtermelő részvénytársaságot alapított. Az új intézmény neve, Hutýra ajánlatára, a semmelweisi „profilaxis” után *Phylaxia* lett, amely

legjobb szakembereit továbbra is
Hutýra járványtani intézetéből, a
szakmai irányítást pedig magától
Hutýrától kapta, aki a miniszté-
riumtól kapott megbízása alapján
haláláig ellenőrzése alatt tartotta
a Phylaxia működését. Az általa
nevelt kutatógárda (Köves, Szé-
lyes, Hegyeli, Sever, Schneider,
Hoffmann) az ő irányításával
most már olyan erős bázist kép-
viselt, amely nemcsak elméleti,
tudományos, hanem gyakorlati
feladatok megoldására is vállal-
kozhatott. Munkásságuknak kö-
szönhető, hogy Magyarország
lett az első és sokáig az egyetlen
állam, amely a sertéspestis elleni
szérumot gyakorlati célokra nagy

menyiségben előállította. Hatékony és eredményes védőoltási eljárásuk, az ún. „szimultán oltás” kidolgozásával és a gyakorlatba való bevezetésével sikerült az ország sertésállományát megmenteni. Oltási eljárásukat a külföld is átvette, és sokáig, az 1950-es évek elejéig, csak ez volt érvényben nálunk is.

A Phylaxiában a sertéspestisveszély elhárítása után sorra láttak hozzá a többi fertőző állatbetegség leküzdéséhez is. A járványtani adatok feldolgozásával szinte egyidőben megkezdték a hatékony oltóanyag termelését, alkalmas védőoltási eljárás kidolgozását a lovak mirigykórja, a lép-

fene, a sertésorbánc, a baromfikolera és számos más, súlyos veszteségeket okozó fertőző állatbetegség ellen. A meginduló küzdelem irányítója, a ma is virágzó Phylaxia jó hírének és szakmai tekintélyének megalapítója Hutýra Ferenc volt, aki eközben eredeti szakmáját, a kórbonctant is saját terveinek, a fertőző betegségek elleni szervezett küzdelemnek szolgálatába tudta állítani. Erre különösen akkor kínálkozott alkalom, amikor a kiváló parazitológus, Rátz István halála és az ő helyét rövid ideig betöltő Entz professzornak a pécsi egyetemre való távozása után Hutýra a kórbonctan professzorává egyik ked-

venc tanítványát, Jármái Károlyt nevezte ki, akinek érdeklődését a daganatok és a leukémia víruseredetének tanulmányozása felé irányította.

A rák átvitelével kapcsolatos első kísérletes vizsgálatokat érdekes módon éppen állatorvosok végezték. Hanau írt le 1888-ban egy patkányról patkányra továbboltható daganatot. E vizsgálatok először természetesen nem keltek feltűnést. Amikor azonban Koppenhágában Jensen az egerek rákjának sikeres átviteléről számolt be (1902), megkezdődött a rendszeres és céltudatos kutatómunka. Angliában létrejött az Imperial Cancer Research Found,

amely összehasonlító kórtani alapon kezdte meg a daganatok tanulmányozását. Bashford és Murray kimutatta, hogy Jensen egérrákja mindenben megegyezik az emberek rákjával. Bellingham, Smith és Washburn kutya nemi szervi szarkómájának a nemi közösüléssel való terjedését igazolta; Peyton Rous tyúkok szarkómájának vírusos eredetét tisztázta, megindult tehát a daganatvírus-kutatás, amelynek Jármay Károly nemzetközileg elismert kitűnő tudósává vált. Mindehhez az indítékot mesterétől, Hutýra Ferencről kapta, aki ily módon az Állatorvosi Főiskolát fokozatosan a fertőző betegségek elleni

szervezett küzdelem főhadiszállásává tette. Ennek szolgálatába állította a régebbi állatorvosi szaklapokat, amelyeknek szerkesztésében részt vett, és az általa megindított újabbakat is. Sem azelőtt, sem azóta nem volt annyi szakfolyóirata a magyar állatorvosi karnak, mint Hutýra idejében. 1894-ben adta hírül pl. az Orvosi Hetilap, hogy *Közlemények az összehasonlító élet és kórtan köréből* címmel Hutýra Ferenc tanár szerkesztésében, a földművelésügyi miniszter támogatásával új szakfolyóirat indult meg. E folyóirat a modern orvosi és állatorvosi tudomány színvonalán álló, inkább elméleti irányú önálló dolgozatok

közlését tűzte ki céljául. „Az imént megjelent csinos kiállítású első füzet Tangl Ferenc, Schaffer Károly, Kóssa Gyula doktoroktól hoz érdekes közleményeket.” A színvonalas folyóirat megszűntéig 1944-ig rendszeresen közölte az állatorvos-tudományi kutatások legújabb hazai eredményeit, természetesen elsősorban a fertőző állatbetegségekre vonatkozóan. Erről szól 343 oldalas ünnepi kötete is, amelyet Hutýra tanári kinevezésének 40-ik évfordulójára állítottak össze tanítványai (1928). Ebből a tárgykörből kaptak témát Hutýra intézetében a doktorandusok, és így lett 1905-ben a Hutýra érdemeinek elismerése-

képpen Budapesten megrendezett VIII. nemzetközi állatorvoskongresszus fő témája is a fertőző állatbetegségek elleni védekezés. A kongresszuson a mikrobiológia és immunológia olyan kiválóságainak, mint Loeffler, Chauveau, Lingnières, Bang, Laveran, Theiler, Babes, Carré, Leclainche, Chamberland, Galtier, Gavrilovics, Gerlach, Lorenz, Railliet, Vallée és másoknak részvétele — melynek alapján az állatorvos-kongresszust akár mikrobiológiai kongresszusnak is lehetett volna nevezni — éppen Hutýra személyének volt köszönhető. A nagyszabású nemzetközi találkozó sikere egyébként tudo-

mányos körökben még hosszú évekig élénk visszhangot keltett. Természetes volt, hogy Hutýrát kérték fel a Kétli és Korányi által szerkesztett és Trefort emlékének ajánlott hatkötetes *Belgyógyászati Kézikönyv* több fejezetének megírására, de ő írta a nagy nemzetközi orvosi és állatorvosi enciklopédiák és a magyar *Pallas Nagylexikon* megfelelő fejezeteit is. Egymás után jelentek meg a fertőző betegségek kórtanára, kórfejlődéstanára és az ellenük való védekezésre vonatkozó tudományos értekezései, amelyek mind általános érvényű megállapításokat is tartalmaznak, ezért összehasonlító kórtani tekintetben fi-

gyelemre méltók (takonykór, gümőkor, sertéspestis, lépfene, keleti marhavész, száj- és köröm-fájás stb.). Legjelentősebb szakirodalmi alkotása mégis hatalmas remekműve, a *Háziállatok részletes kór- és gyógytana*, amelyet előbb maga írt meg három vaskos kötetben, másfél ezer oldal terjedelemben, hamarosan azonban a tanítványából kongeniális tanártársává emelt Marek József professzorral közösen adott ki. A most már kétkötetes, gyönyörű színes képeket és pontos irodalmi adatokat tartalmazó hatalmas könyv, amelynek több mint ezer oldalas első kötete foglalja magában a fertőző állatbetegségeket, 1905-ben

németül is megjelent, és kirobbanó sikert aratott. Külföldi szakkörök véleménye szerint „az összehasonlító patológusok leggyakrabban forgatott kézikönyve, forrásmunkája lett”, és szerzőinek olyan elismerést szerzett, aminőben kevés magyar tudósnak volt része. A második német kiadásról az Orvosi Hetilap a következőket írta:

„A két nagyérdemű szerzőnek alig pár év előtt első kiadásban megjelent műve immár második kiadásban hagyta el a sajtót. Valóban imponáló két kötet ez, 17 ívvel több, mint az első kiadás volt és számos kitűnően sikerült ábrával gazdagabb. Már az első

kiadás alkalmával kifejtettük, hogy ez a kétkötetes mestermű milyen nagy haladást jelent az állatorvostan terén s mennyit örvendhetünk azon, hogy a két előkelő, nagytudású és nagyszorgalmú szerző: honfitársunk, a szerény kezdetből kitűnő tanárai révén valóban tudományos főiskolává lett állatorvosi intézet tanára.

Néhány új fejezet és más fejezeteknek az újabb kutatásoknak megfelelő átdolgozása, az irodalmi adatok gondos feltüntetése, a hazi szerzők munkálkodásának elismerése, érthető, világos előadásmód, a betegségekről való ismereteinknek kritikai tárgyalása és önálló tapasztalatokon nyugvó

gazdagítása a hasonló munkák között első helyre teszik a szerzők művét és nekünk kétszeresen becsessé. Az ilyen művek vannak hivatva arra, hogy kultúránkat a nyugat előtt ismertessék s politikai értékük is sokkal nagyobb, mint a politikával foglalkozók versengése. Bár sok ilyen kiváló férfiunk volna s bennük annyi lelkesedés, munkabírási és vállalkozási, mint Hutýra és Marek tanároknál.

Az emberi pathológiára való vonatkozás, a melyet a szerzők igen sok helyen kifejtenek, még az emberorvostan szempontjából is nagyon értékesé teszi a művet, a melyet első kiadásában a kül-

föld igen nagy elismeréssel fogadott s kétségtelen, hogy az elismerés a jelen új kiadással még fokozódni fog. Sok új kiadást kívánunk a szerzőknek!”

Hutýra első mesterének, a recenziót író Jendrassik professzornak kívánsága teljesült: a most már több ezer oldalas két-kötetes mű még Hutýra életében hat német és több angol, orosz, olasz, spanyol kiadást is megért. Az első angol kiadás a Londonban tartott XI. Nemzetközi Állatorvos Kongresszuson a „Budapest-díjat” nyerte el. Hutýra halála (1934) után két orosz, két angol (amerikai), egy olasz és egy spanyol nyelvű kiadásban is megjelent.

Standard műve lett az állatorvostudománynak. A fertőző betegségek csoportosítására, tárgyalásának sorrendjére vonatkozó rendszere világszerte éreztette hatását, és megszabta az egész tudomány arculatát. Minden egyes fertőző betegség leírása előtt a betegség oktanának megismerésére vonatkozó fontosabb orvostörténeti mozzanatok ismertetése után a kórfejlődéstan és kórbonctan következik, és csak ez után jön a betegség tüneteinek és az ellene való védekezésnek ismertetése. Ez a kórtani, kórfejlődéstani szemlélet a járványtörténetből vett adatokkal kiegészítve mind az orvosi gondolkodásnak az állatorvostu-

dományban való érvényre juttatását, az orvostudomány határainak az állatorvos-tudomány hozzácsatolása révén történő kiszélesítését, ezáltal az orvostudományban a természettudományi gondolkodásmód fejlesztését szolgálta.

Hutýra ily módon az elméleti orvostudomány terén kifejtett tudományos és szakírói tevékenységével méltán érdemelte ki az Orvosegyesület legmagasabb elismerését képviselő Balassa-díjat, amelyet 1915. október 14-én az Orvosegyesület 88. nagygyűlésén a régi pártfogó, Liebermann Leó professzor — akkor már Fodor utóda az egyetemi Köz-

egészségtani Intézet élén — nyújtott át. A Balassa- emlékelőadás címe: *Az összehasonlító kórtan jelentőségéről az orvostudományi kutatásban.* Ebben az előadásban Hutýra világosan kifejtette orvosi szemléletét. Kicseng belőle egész élete munkájának két irányító gondolata, amely megtermékenyítőleg hatott kora egész tudományos életére. Egyik a Pasteurt követő szilárd kóroktani gondolkodásmód a fertőző betegségek elleni védekezésben. Nem a környezeti viszonyok megváltoztatásában látta a járványok leküzdésének leghathatósabb eszközét, hanem a kórokozó elleni szervezett küzdelemben. Hutýra a fer-

tőző betegségek elleni fajlagos (specifikus) védekezésnek volt a meggyőződéses híve, ezt a meggyőződését juttatta érvényre mindig és mindenütt a legnagyobb következetességgel.

Másik vezéreszméje, amelyet egész életében követett, kísérletes kutató módszere volt, amelylyel a fertőző betegségeket nem modelleken, kísérleti állatokon, hanem saját természetes gazdájuk szervezetében kívánta tanulmányozni.

A XVI. században Fallopio páduai professzor még halálra ítélt gonosztevőkön tanulmányozta a halálos mérgek hatását. Pettenkofer és Emmerich híres ön-

kísérletükben saját magukon bizonyították a Koch-féle vibrió szerepét az ázsiai kolera létrehozásában. Emberek fertőzésével bizonyították a malária, a sárgaláz, a kiütéses tífusz átolthatóságát, ezek az átoltások azonban nem egy halálos áldozatot követeltek. Ezt a kockázatot akarta kiküszöbölni Hutýra akkor, amikor a fertőző betegségek kórtanának megismerése céljából még csak nem is kísérleti nyulat, fehér egeret, tengerimalacot választott, mert „... bizonyos betegségek okozói — mint írta — különböző módon hatnak az emberre és az állatokra, minélfogva a bizonyos kórnemző anyaggal létesített kó-

ros folyamat élesen elüt az eredeti emberi betegségtől . . . némely betegségek iránt állatok egyáltalában nem fogékonyak . . .”. Ezért határozta el, hogy a fertőző betegségekre vonatkozó általános törvényszerűségek megismerése érdekében háziállatokon fogja kísérletesen tanulmányozni saját természetes megbetegedéseiket. Elképzeléseiben Pasteur és Koch nyomában járt, akik állatok betegségeinek tanulmányozásával vették meg a bakteriológia alapjait, korszakalkotó nagy felfedezéseikhez részben állatorvosok előző munkálataiból merítettek ötleteket. A lépfene bacilusait pl. Brauell, Delafond és Davaine

látta először állatok vérében. Toussaint állatorvostanár ajánlataira alkalmazta Pasteur azokat a módszereket, amelyekkel az erjesztőgombák tenyésztésében oly nagy sikereket ért el. Ugyancsak Toussaint sikeres kísérletei, amelyek során juhokat tett védetté lépfenével szemben, készítették Pasteurt a lépfenebacilusok szelídítésének tanulmányozására. A veszettség elleni immunizálás lehetőségeire Galtier kísérletei hívták fel Pasteur figyelmét. Kísérleteitől Hutýra is joggal remélte, hogy a fertőzési folyamat és a betegség kialakulása a természetes gazda szervezetében mindenféle torzulás nélkül fog végbemenni; az

állat megölésével a betegség fejlődési folyamata tetszés szerinti időben félbeszakítható, ennek tanulmányozása során nyert eredmények hűségesen fogják bemutatni mindazokat az eredményeket, amelyek a kórokozó támadását és a szervezet védekezését kísérik. Zseniális koncepció, amelynek elméleti eredményeit az egyetemes orvos- és állatorvos-tudomány, hasznát közvetlenül az állatorvosi gyakorlat fordíthatta a maga javára. Ennek az elgondolásnak a jegyében születtek tudományos eredményei elsősorban a takonykór, a gümőkór és a sertéspestis kórfejlődéstanára vonatkozólag.

A sertéspestisre vonatkozó elméleti kutató munkásságának eredménye lett — amint láttuk — egy olyan oltási eljárás kidolgozása, amely az ország egész sertésállományát mentette meg a pusztulástól, külföldön is ez lett sokáig a pusztító járvány leküzdésének eszköze, ugyanakkor létrehozta a hazai oltóanyag-termelés és oltóanyag-kutatás bázisintézetét is. A takonykórra vonatkozó elméleti kutatásainak eredményeként az ő irányításával sikerült az országot ettől a halálos antropozoonózistól 1928. május óta megszabadítani.

Sokat és különös előszeretettel foglalkozott a tuberkulózissal. E vizsgálatai a szarvasmarhák

tuberkulózisának leküzdésén keresztül elsősorban a lakosságnak e súlyos és akkor legjelentősebb népbetegségnek számító fertőzéstől való megmentését szolgálták.

Hosszas kísérletei alapján értéktelennek minősítette az Oster-tag-féle eljárást, amely csak az ún. „nyílt” gümőkórosnak minősített állatok kiirtása révén akarta a gümőkór-mentesítést megoldani. Külföldi kutatók évtizedek hiábavaló, költséges próbálkozásai után jutottak el idáig. Állást foglalt ezzel szemben a tuberkulózisirtásnak a tuberkulinpróbára alapozott módszere mellett. Kidolgozta a tuberkulinpróba elbírá-

lásának módszerét, amely rendkívül becses — alig néhány százaléknyi hibával dolgozó — eljárás a rejtett tuberkulózis felismerésére alkalmas. Ma is ez az alapja szarvasmarha-állományunk gümőkór-mentesítésének.

Sokan kísérleteztek akkoriban immunizáló oltási eljárásokkal a szarvasmarhák és az ember tuberkulózisa ellen. Behring „Bovovakcina” és Koch „Tauruman” nevű oltóanyagában emberből származó tuberkulózisbaktériumok voltak. Úgy képzelték, hogy ezek iránt a szarvasmarha kevésbé fogékony, ezért baktériumtörzsüket szarvasmarhán — volt, aki szalamandrán — át-

vezetve igyekeztek védőoltásra alkalmas „szelídített” baktériumokat nyerni. Friedmann pl. teknősbékából tenyésztett ki olyan tuberkulózisbaktérium-törzset, amely iránt — szerinte — az ember kevésbé fogékony, ezért remélte, hogy alkalmas lesz védőoltási célokra.

Hutýra aggályosnak találta emberi tuberkulózisbaktériumoknak szarvasmarhákba oltását, mert tapasztalatai szerint ezek a kórokozók az oltott állatban két évig, sőt tovább is élhetnek, és a tejbe kerülve, újabb fertőzés forrásává válhatnak. Rendkívül nagy jelentőségűek a BCG-oltásokkal kapcsolatos kísérletei, amelyek-

nek valódi jelentőségét tulajdonképpen csak ma tudjuk igazán értékelni. 1929. jan. 14-én tartott akadémiai székfoglaló előadásában (*A Calmette-féle gümőkórelenes védőoltások kísérleti alapjai*) tengerimalac-kísérletei alapján felhívta a figyelmet azoknak az oltási komplikációknak lehetőségére, amelyek előfordulását a BCG-oltások utáni halálos kimenetelű általános BCG-fertőzés formájában éppen a legutóbbi időkben észlelt 15 esetben sikerült kétségtelen módon bizonyítani.

Hutýra eredményes tevékenységét hazai és külföldi tudományos akadémiák és tudományos társaságok méltányolták. Levelező

(1910), rendes (1921), majd dísztagjává (1934) választotta a Magyar Tudományos Akadémia. Elhalmozták kitüntetésekkel, magas társadalmi rangot is jelentő megtiszteltetésekkel. A különböző társaságok, szervezetek, egyesületek elnöki, díszelnöki, alelnöki stb. tisztében kifejtett tevékenységéről egyenként külön értekezéseket lehetne írni. Tekintélyét és befolyását azonban nemcsak a legszigorúbban vett tudományos, hanem társadalmi téren is érvényesítette, ezért ha működését teljes egészében értékelni akarjuk, át kell tekintenünk annak széles körű közegészségügyi jelentőségét is.

Hutýra működésének kezdete azonkívül, hogy egybeesik a mikrobiológia és az immunitás tanainak elterjedésével, egyúttal soha nem látott fejlődésnek volt tanúja az egészségtudomány történetében is. Angliában Farr, Chadwick, Simon, Franciaországban Hallé, Németországban Pettenkofer, hazánkban Fodor József vált ki ez új tudomány úttörő képviselőjeként.

Fodor József a közegészségtan megalapítója volt Magyarországon. Nevét felejthetetlené teszik azok a vizsgálatok, amelyeket a

fertőző betegségek lényegének kiderítésére, az immunitás alapjainak megismerésére, az ország közegészségügyi állapotának emelésére folytatott. Tudományos működése révén a cambridge-i egyetem is tiszteletbeli doktorává avatta. Életéről, működéséről könyvek, tanulmányok jelentek meg. A Magyar Hygiénikusok Társasága minden év tavaszán emlékelőadással, érem odaítélésével és a Gutenberg téren álló szobrának megkoszorúzásával tiszteleg előtte.

Fodor már 1872-ben, angliai tapasztalatai alapján foglalkozott az állatjárványok, az állatvásárok, a vágóhidak, a húsforgalom, a tejgazdaság kérdéseivel, köve-

tendő példaként mutatva be az angliai viszonyokat. Mindezek a témák a törvényszéki orvostannal és az orvosrendészettel együtt a régebben „államorvostan”-nak nevezett közegészségtan keretei közé tartoznak. Amikor Fodor a pesti egyetemen elfoglalta a számára létesített közegészségtani tanszéket (1874), hozzáfogott az Országos Közegészségügyi Tanács 1868-as céljainak, közöttük az állatjárványügy és az élelmiszerforgalom egészségügyi rendezésére vonatkozó elképzeléseknek megvalósításához is. Ennek lett az eredménye, hogy az egyik legjelesebb Fodor-tanítvány, Rózsahegyi Aladár fordításában 1882-

ben a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat XL. köteteként megjelent Röhl bécsi professzor *Az állati járványok* c. könyve, amelyet a fordító „az állatjárványtani magyar törvények és rendeletekkel bővített”. Fodor állategészségügyi célkitűzései valósultak meg akkor is, amikor Hutýra Ferenc, az Állatorvosi Tanintézet tanára állatjárványtanból, állategészségügyi rendészetből és orvosrendőri hússzemléből — tehát pontosan az „államorvostant” kitevő tárgyakból — 1899-ben a Tudományegyetem orvosi karán magántanári képesítést szerzett. Az új magántanár előadásait e tárgyból összesen heti három órában Fodor

professzor közegészségtani intézetében tartotta.

Jelentős esemény volt 1894-ben a Fodor vezetésével Budapesten megrendezett VIII. nemzetközi közegészségügyi és demográfiai kongresszus, ahol Hutýra ismét találkozhatott Hansennal, Arloinggal, Csokorral, Ostertaggal, Chauveau-val, Laverannal, Mecsnyikovval, Nocard-ral, Roux-val, Botkinnal, Filatovval és Gabricsevszkijjel és másokkal, akik mind a közegészségügyi-járványügyi szemlélet jegyében értékelték a kongresszus XVII. (állatjárványtani) szakosztályának tevékenységét. Fontos szerepet vállalt Hutýra 1886-ban, amikor

Fodor Józseffel és Babes Viktorral együtt részt vett a Hőgyes Endre vezetésével megalakult és a veszettség elleni védekezés hazai problémáival foglalkozó lyssa-bizottság munkájában.

Midőn Hutýra első könyvét, a *Háziállatok fertőző betegségeinek oktanát* megírta, ezt még a Scheuthauer intézetéből magával hozott eszmék hatására tette. Még Babes Viktor példája lebegett előtte, akivel hosszú időt töltött együtt Scheuthauer intézetében. Eleinte csak a kórbonctant kívánta kóroktani, bakteriológiai alapokra helyezni. Ezt az irányt akarta követni még akkor is, amikor Thanhoffer tanácsára át-

vette a váratlanul elhalt Azary tanszékét, a belgyógyászat és az „államorvostan”-nak megfelelő járványtan, törvényszéki állatorvostan és hússzemle előadását.

Ekkor következett be a fordulópont Hutýra életében. Ekkor érkezett el az a pillanat, amikor teljes világosságában ismerte fel az állategészségügy felmérhetetlen közegészségügyi jelentőségét. Ebben nagy szerepe volt Liebermann Leónak, akkor még az Állatorvosi Akadémián a kémia professzorának, aki később, Fodor halála után (1901) annak utóda lett a közegészségtani tanszék élén. Liebermannnt is elsősorban

a járványok, az immunitás, a járványmegelőző módszerek és rendszabályok, az élelmiszer-ellenőrzés, a kémiai és bakterológiai élelmiszer-vizsgálatok érdekelték. Liebermann professzorral együtt látott hozzá Hutýra, hogy a Fodor által kijelölt úton, Fodor egészségpolitikai irányelveit követve hozzon létre egy — a közegészségügy keretein belül tökéletesen működő — fejlett állategészségügyi szervezetet. Ez a magyarázata annak, hogy már nem kórbonctanból vagy összehasonlító kórbonctanból habilitáltatta magát; e program keretében töltötték be a Hutýra távozásával megüresedett kórbonctani tanszéket Fodor ta-

nársegédével, Rátz Istvánnaal, aki Fodor mindent átfogó közegészségügyi célkitűzéseit a hazai parazitológiai tudomány megteremtésén, eredményes művelésén és széles körű propagálásán keresztül valósította meg. E program keretében hozta létre Hutýra az állategészségügyi törvényt; szervezte meg az Országos Állategészségügyi Tanácsot; az állatorvosi közszolgálat államosítását, az állatorvosi tisztvizsga-bizottságot; indította meg az Állategészségügyi Évkönyvet, és e program céltudatos, lépésről lépésre történő megvalósítása volt az is, hogy a klasszikus „államorvostan” egyes kollégiumainak vezetését fokoza-

tosan e célra szerencsés kézzel, kiváló emberismerettel kiválasztott tanítványaira bízta. Így lett az állategészségügyi igazgatás feje Hutýra volt tanársegédje, Fokányi László, akinek nevéhez fűződik a modern állategészségügyi szervezet kiépítése, a budapesti Országos Állategészségügyi Intézet létesítése, az új állategészségügyi törvény előkészítése és végrehajtása, a gümőkórirtás és az országnak számos veszedelmes, pusztító állatbetegségtől (a takonykórtól, a ragadós tüdőlobtól, a tenyészbénaságtól, a bivalyvésztől) való teljes mentesítése. E program keretében kapott vezető szerepet a közvágóhidak, a húsforgalom és az állat-

vásárok igazgatásában Breuer Albert, Budapest állategészségügyi igazgatója, a Hússzemle c. lap főszerkesztője, aki Rátz professzor intézetéből hozta magával a közegészségügyi szemléletet. Fodor élelmezésegészségügyi céljainak megvalósítására szemelte ki Hutýra hajdani tanársegédjét, Fettick Ottót, aki a tejhigiénei laboratórium vezetésére kapott megbízást azzal, hogy abból majdan élelmiszer-higiéniai tanszéket szervezenek. Közegészségügyi célok megvalósítása érdekében vette át Hutýra már 1899-ben az „állam-orvostan” fontos részét képező törvényszéki állatorvostan tanítását, amelytől nem vált meg akkor

sem, amikor a járványtan tanítását kiváló tanítványára, Manninger Rezsőre bízta (1927).

Hutýrának törvényszéki állatorvostani működését szeretik egyszerűen úgy beállítani, hogy már fiatal korában élénk érdeklődést tanúsított a jogtudomány iránt, és pusztán ez a jogi érdeklődés terelte volna figyelmét az állatkereskedelemmel kapcsolatos szavatossági kérdések tanulmányozása felé. Ez a véleményünk azonban rögtön megváltozik, mihelyt elolvassuk Hutýrának az Állatorvosi Főiskola Felülvéleményező Tanácsában készített „felülvéleményeit”, vagy kézbe vesszük két kiadást megért *Törvényszéki Állatorvostan* c. könyvét.

A korábban valóban csak kereskedelmi és magánjogi szempontokat figyelembe vevő és tudománynak alig nevezhető szaktárgyba ugyanis éppen ő vitt orvosi szemléletet és gondolkodásmódot. A kitűnő patológus kórfejlődéstani alapokra helyezte az állatbetegségek szavatossági szempontból való megítélését; szigorú kóroktani, kórfejlődéstani és közegészségügyi-járványtani szemléletet juttatott érvényre a fertőző, járványos állatbetegségek elleni nemzetközi állategészségügyi intézkedések és egyezmények megkötése alkalmával és ezek szavatossági szempontból történő elbírálásában (pl. szarvasmarhák tuberkulózisának

közegészségügyi vonatkozásai stb.). Orvosszakértői szempontból foglalkozott a háziállatokon ejtett különböző kártételek (sérülések, mérgezések, helytelen tartásból, bánásból, visszaélésekből származó károsodások) törvényszéki állatorvostani megítélésével; az állatorvosi műhiba kérdéseivel; az oltási balesetekkel, tehát mindazokkal a kérdésekkel, amelyek alapos orvostudományi szakismereteket követelnének meg a jogászoktól. Hutýra nem jogászt kívánt nevelni az állatorvosokból, hanem törvényszéki (igazságügyi) állatorvos-szakértőket nevelt a jogszolgáltatás számára.

A járványtan és törvényszéki

állatorvostan (Hutýra), állategészségügyi rendészet (Fokányi), hússzemle (Breuer) és élelmiszer-higiéné (Fettick) ily módon történt szoros, tervszerű és céltudatos egybefűzése most már a pillanatnyi közgazdasági érdekek fölé emelkedő legmagasabb szintű közegészségügyi szempontok érvényre juttatásához és megvalósításához nyújtott biztosítékot. E szempontok érvényre juttatása volt a célja az ő szellemi irányítása alatt működő szervezeteknek, elsősorban az Országos Állategészségügyi Tanácsnak, amelynek elnöke volt; ezeknek megvalósításáért küzdött az Országos Közegészségügyi Tanácsban, amelynek rendes tag-

jává választották és a főváros Törvényhatósági Bizottságában.

Különösen nagy jelentőségű az 1921-ben 43 alapító ország — köztük Magyarország (Hutýra) részvételével megalakult és Párizsban székelő Nemzetközi Állategészségügyi (állatjárványtani) Hivatal (Office Internationale des Epizooties) igazgató bizottságának elnökeként több hároméves cikluson keresztül végzett tevékenysége, mert ezen keresztül az egész világ állategészségügyi és állatjárványtani intézkedéseinek irányítása az ő kezébe került, és rajta keresztül közegészségügyi arculatot kapott. (Megjegyzendő, hogy a FAO [Food and Agricul-

ture Organisation = élelmezés-
ügyi és mezőgazdasági szerve-
zet] 1943-ban, a WHO [World-
Health-Organisation = Egész-
ségügyi Világszervezet] 1948-ban,
a Nemzetközi Állatjárványtani
Hivatal és a FAO közötti meg-
egyeződés 1960-ban, a Nemzetközi
Állatjárványtani Hivatal és a
WHO közötti megállapodás
1961-ben jött létre.)

A Nemzetközi Állategészség-
ügyi Hivatal fő feladatai közé tar-
tozott és tartozik ma is kezdemé-
nyezni és összhangba hozni a házi-
állatok fertőző betegségeire vonat-
kozó tanulmányokat és kísérlete-
ket; összegyűjteni és a kormá-
nyokkal közölni az állatjárványok

elterjedésére és leküzdésére vonatkozó tapasztalatokat és intézkedéseket, végül tanulmányozni az állategészségügyi rendszetre vonatkozó nemzetközi megállapodások tervezetét és ellenőrizni a megállapodások végrehajtását. Világhírű könyvén, nagy sikerű kongresszusi szereplésén kívül e fontos nemzetközi szervezetet irányító bizottság elnökeként végzett és osztatlan elismerést kivívó szereplése olyan hallatlan nemzetközi tekintélyt biztosított számára, ami rajta kívül egyetlen magyar tudósnak sem jutott osztályrészül, és amely az ő személyén keresztül az egész állatorvosi társadalomra kiterjedt. Ezt a megbecsülést az

állatorvosok világszerte élvezték.

Ennek a tekintélynek fenntartásához természetesen hihetetlen szervezőkészség, hallatlan aktivitás, közegészségügyi gondolkodástól áthatott határozott egészségpolitikai célkitűzés kellett. Mindez megvolt Hutýrában. Írt útmutatást magyar és német nyelven a vágóhídi hússzemle megejtéséhez. Kiadta Dubravszkyval, az állategészségügyi közszolgálat akkori főnökével közösen írt munkáját *A magyar állategészségügy szervezetéről*. Foglalkozott az állatkereskedelem szavatossági kérdéseivel, az állatforgalom közegészségügyi szempontok alapján

végzett szabályozásával; az állatkórházak ügyével. Vezető szerepet vállalt az állatról emberre terjedő fertőző betegségek (antropozoonózisok) és az akkoriban legnagyobb jelentőségű népbetegségnek számító tuberkulózis elleni harcban. Ennek egyik fontos részeként a szarvasmarhatuberkulózis felszámolását tűzte ki célul. Mint a hazai tuberkulózis elleni küzdelem egyik vezéralakja, ő képviselte a magyar kormányzatot a párizsi és a londoni nemzetközi tuberkulózis kongresszuson. Széles körű tudományos és felvilágosító tevékenységének elismeréseképpen választotta őt tagjává az Országos Közegészség-

ügyi Tanács, alelnökévé a Köz-
egészségügyi Egyesület, levelező
tagjává az Internationales Zentral-
bureau zur Bekämpfung der Tuber-
kulose, a Royal Society of
Medicine stb. Akadémia szék-
foglaló előadásán kívül a tuber-
kulózissal foglalkozott Hutýra az
ún. „Kis Akadémiában” is, amely-
nek Bókay, Dollinger, Gerlóczy,
Heim Pál, Jendrassik, Lenhossék,
Tauffer, Thanhoffer professzo-
rokkal együtt ő is tagja volt. Ő vá-
logatta meg és nevezte ki az
Országos Állategészségügyi Ta-
nács tagjait, ő nevelte a nagyszerű-
en működő magyar állategész-
ségügyi szolgálat olyan ragyogó
vezetőit, mint Fokányi László,

Hámori (Hradil) Dezső, Erdős Dezső, Marcis Árpád és mások, akik mellette állva, az ő irányításával végezték felelősségteljes munkájukat. Senki sem írta még meg a magyar állatorvosi kar történetét, noha ennek népgazdasági és kulturális jelentősége általánosan elismert. Ennek az elismerésnek kivívásában elsőrangú szerepet Hutýra Ferenc játszott, ezért a magyar állatorvosi rend történetében a legfényesebb hely, a legmagasabb elismerés őt illeti. Ő volt az, aki mint a Magyar Országos Állatorvos Egyesület örökös díszelnöke és az egész magyar állatorvosi kar vezéralakja vezetni tudta a kart, és emelni tudta

annak tekintélyét kifelé, etikai tartalmát befelé. Nem volt szüksége arra, hogy a külföldi szakirodalom szűrőjén keresztülbocsátva értékelje a hazai állatorvoskutatók eredményeit. El tudta azokat bírálni ő maga is, és — mint nagy nemzetközi referáló szemlék munkatársa — nem volt nálánál szorgalmasabb terjesztője és ismertetője idegen nyelvterületeken a magyar tudománynak. Sikeres tevékenységéhez a példát Fodortól vette, aki éppúgy kórboncnokként kezdte pályáját, és később, felismerve a közegészségtan történelmi-társadalmi jelentőségét, ennek előrevitelére áldozta életét. Hutýra is egész életé-

vel, tevékenységével a közegészségügyön keresztül a társadalom felemelkedését szolgálta, még az állatorvostudománnyal kiegészített orvostudományok nagy egészét is közegészségtani jelentőségén keresztül értékelte.

Hutýrának minden megnyilvánulását a Fodor által megfogalmazott közegészségtani szemlélet és gondolkodásmód hatotta át. Ennek jegyében küzdött az állategészségügyi szolgálat színvonalának állandó emeléséért. Az egészségpolitika és művelődés-, ill. neveléspolitika közös célkitűzéseinek jegyében küzdött az állatorvosképzés, állatorvosi oktatás egyetemi szintre emeléséért. Ezt a

kérdést szívügyének tekintette, különösen azóta, hogy — mint korábban már láttuk — az Állatorvosi Akadémiának igazgatója, majd 1899-ben a főiskolává szervezett intézménynek első rektora lett.

Hutýra 1931-ig viselte a rektori méltóságot képviselő aranyláncot. Ez a korszak az első világháborúval súlyosbított nehéz politikai és gazdasági viszonyok között a fénykort jelentette a magyar állatorvos-tudomány történetében, rangot és emelkedést jelentett országhatárainkon túl az állatorvosi kar felemelkedésének, az állatorvos-tudomány egészének előrejutása szempontjából.

Hutýrának eredményekben gazdag működése csaknem száz év küzdelmeinek volt osztatlan

sikerrel koronázott beteljesülése, a nagyszombati egyetemen orvos-tudományi kart létesítő Van Swieten álmainak megvalósulása, amelyben a hajdani protomedikust első fokon a Felsőes Udvari Haditanács, legfelsőbb fokon a halál akadályozta meg. Hutýrának kellett jönnie ahhoz, hogy a katonai és polgári állategészségügyi intézkedések adminisztratív végrehajtása helyett az állatorvos-tudomány valóban polgárjogot nyerjen. Eötvös és Trefort reformtörekvései váltak valóra, amikor Hutýra személyén keresztül az állategészségügy a közegészségügynek, az állatorvos-tudomány az orvos- és természettudomá-

nyoknak nélkülözhetetlen részévé vált. Hutýra alatt fejlődött valóban tudományos központtá a budapesti Állatorvosi Akadémia. Mint a felsőház tagja; a Felsőoktatási Egyesület alelnöke; az Országos Természettudományi Tanács és a Gazdasági Szakoktatási Tanács tagja sikerrel küzdött a beiratkozó hallgatók megfelelő magas fokú előképzettségének (érettségi vizsga) megköveteléséért. 1890-ben megírta *Állatorvosi szakoktatásunk reformja* című tanulmányát, amelyben a kirurgusok képzését és a sebészceh működését felszámoló nagy reformintézkedéssel egyenértékű határozatot követelve kikelt a tábori sebészekhez

hasonló gyógykovácsoknak az állatorvosokkal való azonosítása ellen. „Képtelenség feltenni, hogy az alig írni-olvasnitudó egyén az állatorvostant megtanulhassa . . .” —írta. Tisztában volt azzal, hogy a császári hadvezetés által létrehozott és világviszonylatban egyedülálló, kiválóan működő gyógykovácsi intézményt megszüntetni nem fogja tudni, követelte azonban a kétéves gyógykovácsi tanfolyamnak az állatorvosi oktatástól való teljes különválasztását, megjósolva, hogy a gyógykovácsok egyszer ugyanúgy el fognak tűnni, mint az orvosok sorából a sebézmesterek.

Küzdött az orvosi tárgyak taní-

tási idejének meghosszabbításáért. Kifejtette, hogy a kórbonctan, kórszövettan, gyógyszer-tan, belgyógyászat, sebészet, szülészeti szemészet stb. előadása nem kielégítő, és tanmeneti sorrendje is hibás. A tanrend célszerűtlen beosztásához igazodik a meg nem felelő szigorlati rendszer, amelyből pl. a gyakorlati ismeretek (operálástan stb.) számonkérése teljesen hiányzik.

A már akkor nagy tekintélyű és kitűnő külföldi kapcsolatokkal, nemzetközi hírnévvel rendelkező Hutýra Ferenc felterjesztését nem lehetett figyelmen kívül hagyni. Érvénybe lépett az új szervezeti szabályzat, amely már 1890-ben

az orvostudományi irányban való fejlődést, a szaktárgyak óraszámának szaporításával a tanfolyam meghosszabbítását, a hallgatók előképzettségének, az oktatás színvonalának emelését biztosította. Ennek volt záloga számos kiváló tudósnak az állatorvosképzésbe való bekapcsolása. Velük együtt, az ő tudományos működésük segítségével is érte el Hutýra, hogy 1899-ben az intézmény főiskolai rangra emelkedett. Kivívta a doktorrá promoteálás és a magántanárrá habilitálás jogát, valamint a hadseregben a tiszti rangot a katonai állatorvosok számára. Nagy jelentőségűnek kell tartanunk, hogy Hutýra a dok-

torrá avatásnak ún. fakultatív formáját választotta, amelynek során a jelölt tudományos intézetben végzett önálló kutatómunka végzése és tudományos értekezésének megírása után, doktori szigorlatok letevése árán juthat el a doktori cím viselésének jogosultságához. A doktorandusok működése jelentős fellendülést eredményezett a tudományos személyzettel mostohán ellátott Állatorvosi Főiskola működésében. Ezt a célt szolgálta a magántanári képesítés jogának megszerzése is. A tanszékek, intézetek számát nem lehetett szaporítani, a magántanárrá habilitált tudósok mégis tarthattak előadásokat olyan tárgyakból, amelyek

nemcsak a szigorúan vett szakképesítés elnyeréséhez kellettek, hanem az állatorvosi közművelődés ügyét szolgálták. Ennek elmélyítésére szorgalmazta Hutýra többek között az állatorvos-tudomány történetének oktatását is. E tárgy előadására kiváló orvostörténészt, Győry Tibort sikerült megnyernie, aki 25 éven keresztül oktatta az orvosi tevékenység alapját képező orvosi gondolkodásra és orvosi etikára az állatorvos-növendékeket; értékes adatokat hozott felszínre az állatorvos-tudomány történetének feltáratlan mélységeiből; Hippokratésztől Semmelweisig az orvostörténelem nagyjainak tanításain keresztül azok

tekintélyét is biztosította az állatorvos-tudomány számára.

Felkarolta Hutýra az állatorvos-továbbképzés ügyét. Rendszeresen szervezett „állatorvosi ismétlő tanfolyamokat”. Megindította az *Állatorvosi Kézi Könyvtár* c. sorozatot, amely a Markusovszky által alapított Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat mintájára volt hivatva megfelelő szakkönyvekkel ellátni a kart. Csakhogy a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Niemeyer *Belgyógyászatát*, Billroth *Sebészetét*, Stellwag *Szélességét*, Sims *Nőgyógyászatát*, Taylor *Orvosi jogtudományát* adta ki magyar fordításban, Hutýra viszont — komolyan véve Mar-

kusovszky mondását: „Jelentéktelen csatlósai a világ civilizációjának, paraziták a tudomány fáján lenni nem akarunk, hanem saját munkánk után élni és aszerint becsültetni is kívánunk” — magyar tudósok: Plósz, Monostori, Preisz, Kóssa és mások eredeti műveivel jelentkezett. E könyvsorozatnak összesen huszonkét kötete jelent meg az első világháború végéig.

Megindította *A m. kir. Állatorvosi Főiskola Kiadványai* című sorozatot. Ezek az annalesek évről évre megjelentették a rektor (Huttyra) tanévnyitó beszédét és valamelyik professzornak egy időszerű orvostudományi témáról készített értekezését. E sorozatnak

részeit alkották a főiskola évről évre megjelenő vaskos évkönyvei is. Jelentős adományokat szerzett a Főiskolának a Phylaxia Szérum-termelő RT, az Állatbiztosító Szövetkezet, a Hangya Szövetkezet stb. részéről. Több tanszék kutatómunkájához szerzett anyagi támogatást a Természettudományi Kutató Alap, a Széchenyi Tudományos Társaság stb. részéről; személyes ismeretség révén megszerezte a Rockefeller által alapított International Education Board támogatását. A felsőfokú szakoktatás terén kifejtett érdemeiért kapta 1906-ban a kir. udv. tanácsosi címet és 1917-ben „szepeshelyi” előnévvel a magyar

nemességet. Tiszteletbeli profeszszora lett a pécsi, címzetes nyilvános rendkívüli tanára a Budapesti Tudományegyetemnek, díszdoktorrá avatta őt a bécsi és a berlini állatorvosi főiskola. Nemzetközi hírű tudományos centrum lett a budapesti Állatorvosi Főiskola, amelynek tiszteletbeli doktorává válni valóban megtiszteltetést jelentett olyan világ-hírű tudósok számára, mint Theobald Smith, Bang, Dexler, Kitt, Schmaltz, Mc Fadyean és mások, akik viszont a maguk hírnevével jelentős mértékben járultak hozzá a budapesti intézmény világszerte elismert tudományos hírének öregbítéséhez. Osztottak a dicső-

ségben Hutýra munkatársai is, akik közül többet (Nádaskay, Breuer, Fokányi, Plósz, Uhlyárik stb.) is kitüntettek a honoris causa doktori címmel. Hutýra szinte egy személyben végezte el az önálló magyar állatorvos-tudomány megalapítására vezető kultúrpolitikai munkát. Az egyszemélyi vezetésért, valamint a sokak által sérelmesnek és túlzásba vittnek tekintett „orvosi” és „közegészségügyi” szemlélet érvényre juttatásáért Hutýrát számos támadás is érte. Az Állatorvosi Lapokon keresztül tették fel a kérdést: Vajon csak orvosdoktori diplomával lehet valaki professzora az Állatorvosi Főiskolának? A kérdező nyil-

ván nem tudta, hogy Hutýrán kívül Rátz és Tangl professzorok is megszerezték az állatorvosi oklevelet; elfelejtkeztek arról, hogy Fettick, Jármái, Marek, Plósz, Raitsits, Wellmann, Zimmermann állatorvosi oklevéllel lettek professzorok. Ugyanakkor az orvosi kar részéről is féltékenyen nézték az állatorvosi bakteriológia, immunológia és járványtan hatalmas előretörését, a „Hutýra-iskola” sikereit. Hutýrát a kicsinyes támadások nem befolyásolták. Ennél ő sokkal magasabbra tört. Sokoldalú és eredményes tevékenységének legfőbb célja az állatorvosképzés egyetemi rangra emelése volt, ezen keresztül mérhetjük le

legjobban Hutýrának a treforti gondolat (közgazdaság, közegészségügy és köznevelés egysége) megvalósítása érdekében kifejtett munkásságát. E kérdéssel ezért kissé részletesebben kell foglalkoznunk.

Hutýra elképzeléseinek célja végső fokon annak jóvátétele volt, amit még Zlamál professzor rontott el. Ismeretes, hogy Zlamál „csak a legszorosabb gyakorlati igényeket tartotta szem előtt és kevésbé törekedett arra, hogy a természettudomány alapvető tárgyainak oktatásában lássa azt a hidat, amely az állatorvost kiemelte volna tudományos szempontból az emberorvoshoz képest

inferiorisabb állapotából” — írja Kotlán. A szabadságharc után Zlamál — nem túrve, hogy az állatorvostan továbbra is „hozzá nem értő emberorvosok gyámsága alatt nyögjön” — kivívta az Állatgyógyintézet önállósítását (1851).

Hutýra más véleményen volt: „Csak egy bizonyos tudomány-szakot felölelő s ehhez képest csak egy bizonyos életpályára előkészítő főiskolák — mondotta 1906-ban — tevékenységük szűk keretei miatt általában nem rendelkeznek azzal a tekintéllyel, amellyel a nagyközönség más, több fakultásra tagolt főiskolákat, illetőleg egyetemeket szívesen felruházt. Ennek nyomában jár a ki-

sebb érdeklődés, az intézmény jelentőségének kevésre méltatása, ez pedig hátráltató befolyással van annak fejlődésére, főleg olyankor, midőn ez tetemes anyagi áldozatokat kíván, azonkívül pedig csökken miatta a vonzerő úgy a tanerőkre, mint a hallgatókra, főleg ott, hol ezeknek módjukban áll hasonló feltételek alatt nagyobb egyetemekkel is kötelékbe lépni. A teljes önállóság és ami ezzel együtt jár, a túlságos elszigeteltség más főiskoláktól azonban leg-
hátrányosabban abban az irányban érvényesül, hogy a tanárok és a hallgatók nélkülözik azt a felette előnyös, kölcsönös befolyást, melyet az egyetemeken a külön-

böző fakultások tanárai és hallgatói sűrű érintkezésük közben egymásra gyakorolnak s mely végeredményében az egész egyetemnek, valamint az általa képviselt tudományszakoknak válik hasznára . . . Az első tekintetre előnyösnek látszó teljes önállóság hátrányait a külföldi állatorvosi főiskolák is érzik, s azért ott is már ismételten merült fel a kérdés, vajon nem volna-e célszerű azokat más, nagyobb főiskolákkal szervei kapcsolatba hozni. Itt első-sorban a tudományegyetemekhez való hozzácsatolás jön szóba már azért is, mert az állatorvosi főiskolákon úgy a tudományos búvár-latnak, mint az oktatásnak iránya

és szelleme merőben ugyanaz, mint a tudományegyetemen s mert különben is az állatorvostan az emberorvostannal egészen közletről rokon tudományszak és jobbára csak a gyakorlati alkalmazás módjában van közöttük eltérés.”

Hutýra az egyetemmé válás érdekében dolgozott ki reformtervet, hívott meg neves tudósokat professzornak az Állatorvosi Főiskolára. Ezzel kettős célt szolgált, mert egyúttal katedrához juttatott olyan tehetséges embereket, akik egyébként talán nem — vagy csak jóval nagyobb nehézségek árán tudták volna képességeiket kibontakoztatni. Így segítette Preisz Hugó, Entz Béla,

Hevesy György és sok más magyar tudós érvényesülését. Küzdött a hallgatók előképzettségének megköveteléséért, szorgalmazta az orvosi tárgyak oktatásának intenzívebbé tételét. Ennek érdekében vívta ki a magyarországi főiskolák között legelsőnek a doktorrá avatás és a magántanári képesítés jogát; ezért tisztelt meg neves tudósokat a Főiskola díszdoktori címével, és amikor már mindez együtt volt, ezekre a szilárd alapokra támaszkodva indított ostromot azért, hogy a tudományegyetem orvosi kara mellé állatorvosi fakultásként kapcsolják be a világhírű tudományos centrummá emelt budapesti Állatorvosi Főiskolát.

E kérdés felvetésére Hutýra az országgyűlés felsőházában, amelynek tagja, a Felsőoktatási Egyesületben, amelynek alelnöke, a Tudományos Akadémián, amelynek dísztagja volt, éppúgy, mint rektori beszédeiben, évről évre rendszeresen visszatért. 1925-ben pl. emlékezve tizenkilenc évvel azelőtti beszédére, idézte, hogy „az állatorvosi főiskolák nézőpontjából leghelyesebb megoldásul a tudományegyetemekhez való csatolást jeleztem, tekintettel az emberorvostan és az állatorvostan közötti közeli rokonságra, valamint oktató és kutató módszereinek azonosságára”.

Elgondolásának helyességét

igazolandó, külföldi példákat is idézett: „... A berni és zürichi állatorvosi főiskolák példáját követve, amelyek már 25, illetve 23 év óta önálló fakultásai az ugyanottani tudományegyetemeknek, 1914-ben a müncheni főiskola az u.o. ötfélszázéves egyetemhez, 1923-ban pedig a drezdai főiskola az ötszázéves lipcsei ősi egyetemhez csatoltatott, mint külön, teljesjogú állatorvosi fakultás. Különösen fontos és érdekes, hogy a lipcsei egyetemen ez igen nagy anyagi áldozatokkal is járt annak folytán, hogy a drezdai állatorvosi főiskola megszüntetésével egészen új, nagyszabású épületcsoportot emeltek az új fakultás ré-

szére az orvosi fakultás közvetlen közelében. Ezeken kívül a szintén régi utrechti egyetemen, legutóbb pedig a bukaresti, a belgrádi, a szófiai és a zágrábi egyetemen szerveztek állatorvosi fakultásokat szintén teljes egyenjogúsággal a többi fakultásokkal.

Kitetszik ebből, hogy külföldön mindenfelé az az irányzat érvényesül, mely célszerűnek tartja az állatorvosi iskolák szerves hozzákapcsolását a tudományegyetemekhez. Ez az egybekapcsolás kétségkívül elsősorban az egyetemi fakultásokká alakult állatorvosi főiskoláknak válik hasznára, mert mint nagy egyetem szerves részeinek emeli a tekintélyüket és

a fakultások közötti kölcsönhatás intenzívebbé és széleskörűvé teszi működésüket. Bizonyos azonban az is, hogy az őket befogadó egyetemekre is értékes előnyök háramlanak a tudományos erők meggyarapodásából. Csakis ily módon magyarázható meg az, hogy ősi egyetemek is, aminő például a müncheni és a lipcsei, bizonyára érett megfontolás után megváltoztatták évszázados szervezetüket és lehetővé tették, hogy az új fakultások arányosan osztozzanak a régi fakultások féltékenyen őrzött jogaiban. Ezek az egyetemek egyébként elhatározásukban már a svájci egyetemeknek kedvező tapasztalataira is támasz-

kodhattak, melynek alapján Wegelin orvostanár, a berni egyetem rektora, meglelégedéssel mondhatta a legrégibb állatorvosi fakultás negyedszázados jubileumi ünnepélyén, hogy az »immár fontos része az Universitas Literarumnak, melyet az nem szívesen nélkülözne többé«.

Nálunk a kérdés hasonló irányú megoldása — írta — mint-hogy nem igényelne sem személyi, sem dologi külön költségeket, tulajdonképpen azon fordul meg, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem hajlandó volna-e nem is túlságosan régi, lényegében Mária-Terézia királynő adománylevelén alapuló szervezetét

módosítani és kereteit egy ötödik fakultás beillesztésével tágítani?”

Mondanunk sem kell, hogy nem volt hajlandó; az orvosi kar féltékenyen őrizte tekintélyét, amelyet Hutýra és a Hutýra-iskola fénye máris elhomályosított. Hutýra ezért egy másik megoldást is megpendített, nevezetesen azt, hogy az „állatorvosi és gazdasági legfelsőbb szakoktatás, mint szintén rokon szakmakörök, egymással szorosabb kapcsolatban hozassanak”. Maga is megijedt azonban, amikor látta, hogy ez utóbbi eszméje palackból kieresztett szellemhez hasonlóan egyre jobban elszabadul. Már 1911-ben szeretne volna a palackba visszazárni,

de hiába: 1934-ben, röviddel a már súlyosan beteg Hutýra halála előtt Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter a rá jellemző erőszakossággal létrehozta a műszaki egyetem, a tudományegyetemi közgazdaságtudományi kar, állatorvosi főiskola, valamint a bányamérnöki és erdőmérnöki főiskolák egyesítéséből összetákolt m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet.

Mindezt azonban Hutýra már nem vehette tudomásul. Kétévi súlyos betegeskedés után, szív-koszorúér-elmeszesedés következtében, 1934. december 20-án, 74 éves korában befejezte életét az állatorvosi szakoktatás legkima-

gaslóbb egyénisége, az a férfiú, akinek neve a legszorosabban összehozott a budapesti Állatorvosi Főiskola fejlődésével, akiben utolérhetetlen tökéletességgel összpontosultak az alkotó és vezérlő egyéniség legszebb tulajdonságai: példátlan munkabírási, fejlesztő- és szervezőkészség, akarat, bölcs mértékletesség, ritka emberismeret, mély tudományosság, tudományának és intézményének szeretete. Preisz Hugó írt róla nekrológot az Orvosi Hetilapban. Temetésén jelen voltak a magyar tudomány képviselői, ugyanakkor azonban az Állatorvosi Főiskolának a Műszaki Egyetemmel történt egyesítése kapcsán megszűnt

az állatorvosi gyógyszer-tani-, ké-
miai-, a fizikai- és a tejhigiénéi
tanszék; szertefoszlott az óriási
közegészségügyi jelentőségű élel-
miszer-higiéniai tanszék megvaló-
sulásának még a reménye is, a
bakteriológiai tanszék egyesült a
járványtanival. „A fúzió nem
rombolás, hanem építés”, volt a
kiadott jelszó. Mégis a fúzió ellen
sztrájk volt az Állatorvosi Főisko-
lán, ezt a sztrájkot a fasizmus út-
jára lépett parancsuralmi rendszer
elnyomta. Marek professzor til-
takozott a Felsőházban, megmoz-
dult az egész állatorvosi kar.
A Magyar Országos Állatorvos
Egyesület 1934 évi országos köz-
gyűlésén Hutýra hűségese tanít-

ványa, Köves elnök fájdalmas szívvel jelentette be: „Elvesztettük Főiskolánkat, de nem kaptunk helyébe önálló egyetemi kart.” Minden hiába: ezt a szerencsétlen intézkedést, mely a mezőgazdasági fakultás egyik osztályává zsugorított Hutýra és Marek világhírű főiskoláját, még a második világháború sem tudta elmosni. Amikor ugyanis a tudományegyetem orvosi kara Budapesti Orvostudományi Egyetem néven általános orvostudományi, fogorvosi és gyógyszerésztudományi karral önálló egyetemmé alakult, akkor a felbomló József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági

karának állatorvosi osztályát negyedik fakultásként nem az orvosi tudományok közé, hanem az újonnan szervezett Agrártudományi Egyetem keretei közé illesztették be. Természetes, hogy mindazok a nehézségek, amelyeket Hutýra előre látott, szabályszerűen be is következtek. Ezek miatt az Agráregyetembe tömörült négy kar közül három — közöttük az állatorvosi is — már 1952-ben különvált, így ismét önálló lett Hutýra Főiskolája, amely végre fennállásának 175. évfordulójára nyerte el az Állatorvostudományi Egyetem címét és rangját.

HUTYRA FERENC
TUDOMÁNYTÖRTÉNETI
JELENTŐSÉGE

Hutyra életművének értékeléséhez, alkotása jelentőségének felméréséhez nem lenne elég őt csak kortársaihoz hasonlítani, hanem történelmi keretbe kell illesztenünk alakját. Ehhez azonban nagyon messzire, a IV. évszázadbéli Rómába kell visszamennünk. Ekkor élt itt ugyanis az aquitaniai születésű Severus Sanctus, a legkorábbi keresztény költők egyike, aki 33 strófás eklogájában, a *De mortibus boum*ban Pannóniáról is énekelt; úgy említette a mai Magyarország területét,

mint az állatjárványok szülőföldjét.

A patrisztika korának költője versével sokáig tartó nyomot hagyott. Nézeteit VIII. Kelemen pápa gyóntatója, Baronius kardiális, a híres történetíró is átvette, ezért amikor az 1711-es nagy marhavészjárvány Európán végigsöpört, Borromeo, Lancisi, Ramazzini és mások már természetesnek tekintették azt a hírt, hogy a több millió állatot áldozatul követelő, csaknem egész Európa szarvasmarha-állományát kipusztító óriási járványt egy magyar szarvasmarha terjesztette el, amely Pádvia vidékén betegedett meg, és amelyet a tőzsérek, akik

Dalmáciából hajtották a marhákat Itáliába, ugyanott hátra is hagytak. Egyébként ennek a járválynak köszönheti újjáébredését a Thébában, Athénben, Alexandriában, Rómában, Bizáncban és Bagdadban hajdan magas szintű, de később hosszú évszázadokra mély álomba merült állatorvos-tudomány, amely ettől kezdve legelsősorban a hatalmas pusztításokat okozó, országok népét kol-dusbotra juttató, történelemformáló jelentőségű állatjárványok elleni védekezésre irányította figyelmét.

A pusztító marhavészjárványoktól Magyarország már 1881-ben véglegesen megszabadult

ugyan, az évszázadokon keresztül fennálló, a külfölddel folytatott állatkereskedelmünket és ezáltal nemzeti jövedelmünket tetemes mértékben csökkentő, a hazai állategészségügyi helyzetről alkotott lekicsinylő vélemény azonban rendületlenül tartotta magát. Ezen az 1787-ben megnyitott Állatorvosi Intézet első professzorai a legnagyobb igyekezetükkel sem tudtak változtatni. Erről a mélypontról indult el Hutýra, és jutott el a legmagasabbra. Így lett a hajdan az állatjárványok szülőföldjének nevezett Pannónia fiából, Hutýra Ferencből az állatjárványok elleni összehangolt küzdelmet irányító nemzetközi szervezet

többször is megválasztott kiváló vezetője, szellemi irányítója, a nemzetközi állatorvos-kongresszusok szervező bizottságának elnöke, a világ állatorvosainak tanítómestere.

Hutýrának nagy segítségére voltak munkájában a mikrobiológia és immunitás tanának jelentős eredményei. Severus Sanctus korában Vergilius nyomán még a Styx sírjának szökevénye, a sápadt Tisiphone okozta tomboló dühében az állatjárványokat. Azóta nagyot fordult a világ. A betegségokozó baktériumok és vírusok ellen Pasteur, Koch, Behring adott fegyvert Cheiron és Melampus késői utódjának kezébe. Ezt

a fegyvert azonban forgatni is kell tudni. Hutýra ehhez mestérien értett. Könnyítette munkáját az a felismerés, amely az állatjárványok okozta gazdasági károk mellett azok közegészségügyitársadalmi jelentőségét világította meg. Nemcsak az anyagi veszteség súlyos, ami az állatállomány pusztulásából származik, hanem legalább olyan súlyos az a veszély, amelyet a fertőzött, állati eredetű élelmiszerek képviselnek; amelyet az állatok az emberre is ráterjedő fertőző betegségeik terjesztésével rejtenek magukban, vagy amelyeket az állati eredetű fehérjékkel való ellátottság jelent a társadalmi felemelkedés szempontjából.

Hutýra ezt nemcsak felismerte, hanem véleményét érvényre is tudta juttatni, elképzeléseit meg is tudta valósítani. Munkásságának eredménye lett, hogy az orvos- és állatorvos-tudományban egyaránt az összehasonlító szemlélet, a természettudományi alapokra helyezett kóroktani gondolkodásmód, az egységes közegészségügyi irányelvek jutottak érvényre. A közegészségügyi szempontok érvényesültek a nemzetközi állatforgalomban, a vágóhidak működésében, az állati eredetű élelmiszerek és oltóanyagok forgalmának ellenőrzésében stb. Ebben nagy segítségére volt az az állategészségügyi törvény, amelynek

megalkotásánál bábáskodott: az 1928. évi XIX. törvénycikkkel az állategészségügyi törvény revíziójának 1912-ben megkezdett ügye befejeződött. Segítségére volt az az ütőképes állategészségügyi szervezet, amelyet ő hívott létre, és amely az országnak egyes — elsősorban közegészségügyi szempontból jelentős — állatbetegségektől való megszabadítását oldotta meg. A magyar állategészségügy példás szervezettségével osztatlan nemzetközi elismerést aratott már 1905-ben a Budapesten rendezett VIII. nemzetközi állatorvos-kongresszuson való bemutatkozása alkalmával is.

Segítségére volt Hutýrának a

kor, amelyben élt; a dualizmus kora, Markusovszky, Fodor, Kórányi példája, amelyet követett. Ő azonban nem szolgai utánzója volt példaképeinek, hanem saját eredeti egyéniségét hozzáadva teljesen újat, eredetit alkotott. Ebben segítségére voltak tanítványai, munkatársai, akiket ő válogatott meg, és akiknek működését támogatta, érdekeiket képviselte, eredményeikről a külföldnek rendszeresen beszámolt, vizsgálataikra rendszeresen hivatkozott. Mellőle, az ő iskolájából került ki Fettick Ottó, Fokányi László, Hegyeli Zoltán, Hoffmann Ferenc, Jármay Károly, Köves János, Manninger Rezső, Marcis Árpád, Mayer (Me-

rényi) Ottó, Sever József, Zimmermann Ágoston és valamennyiük közül a legkiválóbb: Marek József, aki később nemcsak részese lett Hutýra világhírének, hanem hozzájárult annak öregbítéséhez is.

Hutýra munkájának eredményeképpen 1928-ban már büszkén írhatta le *Konkoly-Thege Sándor*, az állattenyésztési politika egyik akkori hangadója: „Ha seregszemlét tartunk a kultúra különböző területein nálunk elért színvonalról, örömmel állapíthatjuk meg, hogy állategészségügyi kultúránk igen fejlett színvonalon áll. Érvényben levő állategészségügyi törvényeink és rendeleteink, állategészségügyi berendezéseink,

rendészetünk állatorvosi hálózata mind kedvező képet mutatnak. Különösen kitűnik azonban kedvező helyzetünk, ha az állategészségügy alapját jelentő állatorvosi főiskolán folyó igen magas színvonalon álló szakoktatást és az ott végzett sokoldalú tudományos munkát mérlegeljük. Kevés téren vált olyan ismertté és megbecsültté a magyar név, mint éppen az állatorvosi szakirodalom terén.”

Hutýrának tudományfejlesztő, tanító, nevelő tevékenysége a közegészségügyet fejlesztő eredményei, nemzetközi kapcsolatokat létesítő és az állatorvosi hivatás külső tekintélyét és belső etikai tartalmát emelő működése nem

maradt elismerés nélkül. Magyar nemesség, kir. udv. tanácsosi cím, felsőházi tagság, csillaggal ékesített II. oszt. magyar érdemkereszt, Korvin-koszorú, Ferenc József-rend lovag-, majd középkeresztje, vaskoronarend, porosz kir. koronarend, szász kir. Albrecht-rend, dániai Danebrog-lovagrend, francia pour le Mérite Agricole tiszti keresztje, román koronarend csillagos nagy tiszti keresztje voltak polgári kitüntetései. Közéleti tisztségeit már említettük. Ezeket mind tudta méltányolni, de méltányolta a tudósnak kijáró elismerést és azokat a további megtiszteltetéseket is, amelyek akadémiák (Magyar Tudományos Aka-

démia rendes tagja, dísztagja, másodelnöke; Szent István Akadémia dísztagja, alelnöke; a belga, a francia, az olasz akadémia külföldi levelező tagja), egyetemek (a bécsi és a berlini állatorvosi főiskola tiszteletbeli doktora, a pécsi tudományegyetem tiszteletbeli tanára, a Budapesti Tudományegyetem címzetes tanára), különböző tudományos egyesületek, társaságok és szervezetek (Magyar Országos Állatorvos Egyesület örökös díszelnöke; a Természettudományi Társulat alelnöke; az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tiszteletbeli tagja, igazgatóválasztmányi tagja és szakosztályelnöke; a Felsőoktatási Egyesület

alelnöke; a francia Biológiai Társaság, a francia, angol, amerikai, kazányi, horvát, svéd, finn Állatorvos Egyesület és az Angol Orvosegyesület tiszteletbeli tagja; a nemzetközi Tuberkulózis Elleni Társaság tagja) részéről származtak rá.

Hutýra tudósi működésének egészében való további elemzéséhez tudomásul kell vennünk azt, hogy a tudományok birodalma éppoly kizárólagos, mint pl. a művészeté vagy a politikáé. Saját törvényei kormányozzák, ezeknek figyelembevételével lehet csak olyan magas rangot elérni, mint amilyenre Hutýra eljutott, és amelyet őrajta kívül kevés magyar

tudós ért el. Ezt az előkelő helyet Hutýra, sokoldalú szereplésén kívül legelsősorban *Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere* című monumentális művével, annak világhódító sikerével alapozta meg és tartotta fenn évtizedeken keresztül. Ennek megírásához ropant akaraterőn és fáradhatatlan, kitartó szorgalmon kívül különleges írói tehetség is kellett. Mindez megvolt Hutýrában, akit nemegyszer a könyvtár takarítására reggel érkező személyzet zavart meg egész éjszakán keresztül szakadatlanul folytatott elmélyült munkájában.

Tudományos munka elbírálására rendszerint nem szokták

értékesnek tekinteni a cselekvés-
módban kifejezett művészetet,
noha az, ami valamely alkotásnak
„műremek” jellegét megadja,
csupán a megvalósítástól függ. A
tudományos könyv írója nem
kedve szerint választja meg témá-
ját, számára nincs ún. „szép téma”,
amit szívesebben dolgoz fel, ami
őt megragadja. A tudományos
műnek legapróbb részleteiben is
kitűnőnek kell lennie ahhoz, hogy
a kritika sebzéseitől alkotóját meg-
védje. Kizárólag óvatossági szem-
pontok alapján természetesen
még soha senki sem alkotott re-
mekművet.

Írni egyszerű — mondja Picon.
Egyik szót kell csak bizonyos szá-

bályok szerint a másik után fűzni, kerülni kell az ismétléseket, az egybehangzásokat stb. Mégis, a tudományos mű írójának érvényesítenie kell tehetségét még apró, írástechnikai kérdésekben is. A szavak megválogatása, egybefűzése, szókapcsolatok, mondatok kialakítása mind szükséges ahhoz, hogy az olvasóban felélessze az írónak azt a sajátos gondolati feszültségét, amely őt a mű megírásakor eltöltötte.

Mindez még mindig csak az alkotás formájára vonatkozik. Ezzel a tartalmi résznek teljes összhangban kell állnia. A stílusnak illeszkednie kell a mondanivalóhoz, éreztetnie kell annak fontosságát.

A stílusnak jelen esetben az állatorvos-tudományt, azt a tudományt kellett kifejeznie, amelyre a lakosság jólétének, felemelkedésének, egészségügyének szolgálatában álló állategészségügy épült.

Az ábrázolni tudás a tudományban teljesen azonos Michelangelo, Rembrandt vagy Goya művészetével. Hutýra művében hozzájuk hasonló művészi módon tudta ábrázolni az állatorvos-tudományt, amely így megragadta és meghódította az olvasót. A művészet Chartier szerint olyan cselekvés, amelyből eszme lesz. Az eszmék — a marxista tanítás szerint — a tömegekbe hatolva anyagi erővé válnak. Hutýra művei ezt

igazolják. Alkotásaival, műveivel tökéletesen kifejezésre juttatta az állatorvos-tudomány történelmi, társadalmi és tudományos alapjait. Ezt egyetlen más tudós sem tudta utánacsínálni. „Amint az utánzat elfoglalja az eredeti alkotás helyét, a mű, mint tökéletes művészi alkotás, megszűnik.” A műalkotásnak ugyanis — a tudományosnak is — elemezhetjük ritmikus, geometriai, vagy esztétikai szerkezetét, ennek alapján azonban képtelenek vagyunk hasonló tökéletes művet előállítani. Ehhez nem másolóra, hanem alkotóművészre van szükség.

Hutýrának bármelyik művét vizsgáljuk, mindegyik magán vi-

seli az alkotó művészetének eredetiségét. Hutýrát ezért egyetlen más tudóshoz sem tudnánk hasonlítani. Ő egyesítette magában van Swieten nagy koncepciójú szervezőképességét Fodor közegészségügyi szemléletével és Rokitsansky tudományos egzaktásával. Német, olasz, orosz, angol, spanyol nyelvre is lefordított művének sikere jelentőségében Boerhaave *Aforizma*ival, van Swieten *Kommentárja*ival, Rhazes *Komprehenzorá*val vagy a „babiloni hérosz”-nak, Avicennának *Kánonjával* vethető egybe, ahhoz hasonlítható és fennén hirdeti a magyar génusz alkotóképességét.

BIBLIOGRÁFIA

Hutýra Ferenc főbb művei

- A háziállatok fertőző betegségeinek oktaná.*
Bp., 1888.
- Kórbonctani diagnosztika.* Bp., 1889.
- Állatorvosi Belgyógyászat.* I—III. Bp., 1894 —
1898.
- Állatorvosi Belgyógyászat.* Dr. Marek József
társszerzővel. I—III. Bp., 1904.
- A háziállatok fertőző betegségei.* Bp., 1920.
- Spezielle Pathologie und Therapie der Haus-
tiere.* Dr. Marek József társszerzővel. I—II.
Jena, 1905. (Hat magyar, két orosz, két
angol, amerikai egy olasz és egy spanyol
kiadás.)
- A keleti marhavész.* Bp., 1915.
- Die orientalische Rinderpest.* Dr. Marek
József társszerzővel. Jena, 1916.
- Törvényszéki állatorvostan.* Bp., 1908.
- Útmutatás a vágóhídi szemle megejtéséhez.*
Bp., 1889. (Németül is megjelent.)
- A szavatosság az állatkereskedelemben, tekin-
tettel a hazai joggyakorlatra.* Bp., 1895.
- Húspárolók és desinfektorok.* Bp., 1900.
- Az állatszavatosság a magyar általános polgári
törvénykönyv tervezetében.* Bp., 1903.
- Rapport sur les mesures préventives contre la
propagation des maladies épizootiques par*

e trafic international des animaux domestiques. Baden-Baden, 1899. (Németül is megjelent.)

Az állatszavatosság. Bp., 1902.

Tudnivalók az állatforgalmi szavatosságról. Bp., 1923.

Útmutatás a ragadós száj- és körömfájás ellen való védekezésre és ezen betegség gyógyítására. Bp., 1897.

A Hutýra Ferencsel foglalkozó szakirodalom

„Hutýra Ferenc” Pallas Nagy Lexikon. IX. 508. Bp., 1895.

HÖGYES ENDRE: Emlékkönyv a budapesti Egyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről. Bp., 1896.

KÓSSA GYULA: Magyar Állatorvosi könyvészet. Bp., 1904.

„Hutýra Ferenc” Révai Nagy Lexikon. X. 416–417. Bp., 1914.

GYÓRY TIBOR: Magyar orvosok szerepe az állatorvostudomány kiépítésében. Orvosi Hetilap 1924. 30–31.

AUJESZKY ALADÁR: Megnyitóbeszéd Hutýra Ferenc negyvenéves tanárságának ünnepén. Állatorvosi Lapok 1929. 30.

ERDŐS DEZSŐ: Felköszöntő Hutýra Ferenc tanárságának 40. évfordulója alkalmából tartott társasvacsorán. Állatorvosi Lapok 1929. 105–106.

FEKETE GYULA: Felköszöntő beszéd Hutýra Ferenc tanárságának 40. évfordulója alkalmából tartott társasvacsorán. Állatorvosi Lapok 1929. 106.

HAVAS JAKAB: Felköszöntő beszéd Hutýra Ferenc tanárságának 40. évfordulója alkalmából tartott társasvacsorán. Állatorvosi Lapok 1929. 107.

WELLMANN OSZKÁR: Visszaemlékezés Hutýra Ferenc negyedfél évtizedes vezetői működésére. Állatorvosi Főiskola Évkönyve 1930/31. Bp., 1931.

KÖVES JÁNOS: Felköszöntő beszéd Hutýra Ferenc tanárságának 40. évfordulóján. Állatorvosi Lapok 1929. 30.

KÖVES JÁNOS: Serlegbeszéd a Magyar Országos Állatorvos Egyesület XLVI. évi közgyűlésének előestéjén tartott társasvacsorán Hutýra Ferenc tanárságának 40. évfordulója alkalmával. Állatorvosi Lapok 1929. 105 – 106.

MANNINGER REZSŐ: Hofrat Prof. Dr. Franz von Hutýra zum 40. Jahreswechsel etc. Deutsche Tierärztliche Wochenschrift 1929. 49 – 51.

MANNINGER REZSŐ: Ünnepi beszéd Hutýra Ferenc negyvenéves tanárságának ünnepén. Állatorvosi Lapok 1929. 30.

SZEKERES VINCE: Ünnepi beszéd Hutýra Ferenc tanárságának 40. évfordulója alkalmából. Állatorvosi Lapok 1929. 105 – 106.

SZILY KÁLMÁN: Üdvözlő beszéd Hutýra

- Ferenc negyvenéves tanárságának ünne-
pén. Állatorvosi Lapok 1929. 30.
- TAUFFER VILMOS: Üdvözlő beszéd Hutýra
Ferenc negyvenéves tanárságának ünne-
pén. Állatorvosi Lapok 1929. 30.
- MANNINGER REZSŐ: Franz von Hutýra.
Patologia comparata della tuberculosi
1931. 53—56.
- Hutýra sírja. Állatorvosi Lapok 1935. 343.
- MANNINGER REZSŐ: Hutýra Ferenc (1860—
1934). (Nekrológ, fontosabb műveinek
válogatott felsorolásával.) Állatorvosi
Lapok 1935. 1.
- MANNINGER REZSŐ: F. v. Hutýra. Tierärztl-
iche Rundschau 1935. 82.
- MANNINGER REZSŐ: Hutýra Ferenc. Köz-
telek 1935. 12.
- MAREK JÓZSEF: Hofrat Prof. Dr. Franz von
Hutýra. (Nekrológ.) Deutsche Tierärztl-
iche Wochenschrift 1935. 10—11.
- MAREK JÓZSEF: Prager Tierärztliches Archiv
1935. 1—3.
- PREISZ HUGÓ: Hutýra Ferenc (1860—1934).
(Nekrológ.) Orvosi Hetilap 1935. 25—25.
- SCHMALTZ, REINHOLD: Hofrat Prof. Dr.
Franz von Hutýra. Berliner Tierärztliche
Wochenschrift 1935. 13—14.
- ZIMMERMANN ÁGOSTON: Hutýra Ferenc
ravatalánál tartott beszéd. Állatorvosi
Lapok 1935. 6—7.
- ZIMMERMANN ÁGOSTON: Hutýra Ferenc
(1860—1934) Egészség 1935. 8—9.

Hutýra Ferenc utca. Állatorvosi Lapok 1936.
55.

LECLAINCHE, EMMANUEL: Histoire de la
Médecine Vétérinaire. Office du Livre.
Toulouse, 1936.

Hutýra-szobor. Állatorvosi Lapok 1937.
119—120.

KOTLÁN SÁNDOR: A magyar állatorvosi
szakoktatás fejlődése. Állatorvosi Lapok
1937. 113—116.

MANNINGER REZSŐ: Ünnepi beszéd Hutýra
Ferenc szobránál. (A magyar állatorvosi
szakoktatás megindulásának 150. évfordu-
lója alkalmával.) Állatorvosi Lapok 1937.
107—124.

KOTLÁN SÁNDOR: A magyar állatorvos-
képzés története 1787—1937-ig. Bp.,
1941.

MANNINGER REZSŐ: Hutýra Ferenc. Ma-
gyar Állatorvosok Lapja 1960. 353.

Hutýra-emlékérem. Magyar Állatorvosok
Lapja 1962. 78.

KOTLÁN SÁNDOR: A magyar állatorvos-
képzés 175 éves múltja. In: Holló Ferenc,
Pethes György (szerk.): Az Állatorvos-
tudományi Főiskola jubileumi évkönyve.
Bp., 1962.

MANNINGER REZSŐ: A magyar állatorvos-
képzés megindulásának 175 éves jubi-
leuma. Magyar Állatorvosok Lapja 1963.
1—17.

MANNINGER REZSŐ: Würdigung inter-

national bedeutender Tierärzte: Franz von Hutýra. Festschrift für XVIII. Welt-tierärztliche Kongress. Hannover, 1963. 153.

BENCZE JÓZSEF: Megemlékezés Hutýra Ferencről halálának 30. évfordulója alkalmából. Orvosi Hetilap 1964. 24.

„Hutýra Ferenc” Kenyeres Ágnes (szerk.): Magyar Életrajzi Lexikon. Bp., 1967.

KOVÁCS GYULA, FEHÉR GYÖRGY: Biographia. Az Állatorvostudományi Egyetem elhunyt tanárainak és előadóinak életrajza. Bp., 1967.

FROEHNER, REINHARD: Kulturgeschichte der Tierheilkunde. III. 411–418. Konstanz, 1968.

„Hutýra Ferenc” Hollán Zsuzsa (szerk.) Orvosi Lexikon. II. 958. Bp., 1969.

FRIED K.: Hutýra születésének 110. évfordulójára (szlovákul). Veterinarstvi 1970. 42.

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó
igazgatója

Felelős szerkesztő: Róbert Zsófia

Műszaki szerkesztő: Kiss Zsuzsa

5,12 (A/5) ív + 1 db melléklet

A K 244 k 7577

Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bernát György

